

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASICO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI**

LETNIK XXVIII.

ŠTEV. 1-3

1927

„Slovenski Učitelj“ izhaja sredi vsakega meseca. - Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica, vrtna kolonija. Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ul. št. 6. - Naročnina znaša 40 dinarjev. - Naročnina za Italijo je 10 lir. - Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije in naročnino pa upravništvo. - Izdajatelj in odgovorni urednik: Fortunat Lužar. - Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč.

Vsebinska v štev. 1.-3.: Reforma osnovne šole na stanovskem temelju. Dr. Jože Jeraj. - Misli mojega mentorja. Aleš Napret. - Marija Montessori, boriteljica za samostojno delavnost otrok. Fort. Lužar. - Čutna izkustva podlaga delovnega pouka. Hribski. - Šolsko na Poljskem. Dr. L. Sušnik. - Listek. Kvarjenje slovenščine. - Iz šolskega izkustva. - Kulturni pregled. - Književni pregled. - Vestnik za starše. - Zapiski.

Opomba. List bo imel glasbeno priložo, ki bo posebno uporabna za šolsko petje in mladinske zборе. Za sedaj bo list izhajal po več številsk skupaj. Kdor je list prejel na ogled, pa ga ne misli naročiti, naj ga takoj vrne, da postrežemo drugim. Članom in osebam, ki še niso plačale prejšnjega »Slovenskega Učitelja«, nismo več poslali letošnje številke.

VABILO

k pristopu v stavbno zadrugo »Slomškov dom«, r. z. z o. z. v Ljubljani.

Ob priliki praznovanja 125 letnega rojstnega dne nepozabnega vladike Antona Martina Slomška se je med učitelji Slomškarji sprožila misel zgraditi »Slomškov dom«, ki naj bi se v njem vzgajali krščansko misleči učitelji in vzgojitelji slovenske mladine. Te misli sta se oprijeli tudi društvi »Krščanska šola« in »Pripravniki dom«.

Osnovala se je v Ljubljani stavbna zadruga »Slomškov dom« in so njena pravila že registrirana.

Namen te zadruge je, zgraditi »Slomškov dom«, t. j. zavod, ki bodo v njem imeli učiteljski pomeni zdrava stanovanja in temeljito krščansko vzgojo.

V »Slomškovem domu« pa bi imeli svoje prostore tudi »Slomškova družba« in »Krščanska šola«, ki brez potrebnih prostorov ne moreta razvijati društvenega življenja v taki meri, kakor je potrebno v sedanjih časih na šolskem in vzgojnem polju.

Toda, kje dobiti sredstva za ta plemeniti namen? Prvič zaupamo v božjo pomoč in v pomoč našega vzornika in zaščitnika A. M. Slomška, drugič pa v požrtvovalnost zavednega našega ljudstva.

Pogled po tako številnih prosvetnih domovih, ki so si jih postavili zavedni župljani skoro v vsaki župniji, nam utrjuje zavest, da se bo slovenski narod oprijel tudi te misli in postavil dom svoji mladini v korist, sebi v čast, Slomšku v spomin. Pogum nam dajejo tudi lepi zgledi katoličanov po drugih državah, ki so si zgradili posebna moška katoliška učiteljska. V družbi in na zadrugi osnovi je tudi pri nas lahko mogoče zgraditi moško katoliško vzgojalnico.

Vsak naš somišljenik, vsako naše društvo, vsaka naša zadruga, občina, župnija itd. naj vplača vsaj en delež, ki znaša 50 Din. Gotovo pa jih vsak izmed teh vzame lahko tudi po več. Vplačevati morejo deleže tudi v obrokih. Zaveza zadrugnikov je omejena. Vsak član jamči za obveznosti zadruge s svojim deležem in še z enkratnim zneskom svojih deležev.

Zadruga pa sprejema tudi darila, podpore, volila, dediščine itd., da čimprej zbere primerno glavnic in čimprej prične z gradbo »Slomškovega doma«.

Ljubiti svojega bližnjega ter mu pomagati, nam je zapovedal sam Gospod. In kdo je naš najbližnji in najbolj vreden ter potreben naše ljubezni in pomoči? Ali ni to naša mladina? In kdaj je bila bolj ogrožena kot je v sedanjih poveljnih dobi?

Vodimo male k božjemu Mladinoljubu! Vodimo pa jih po zgledu največjega mladino- in rodoljuba v Slovencih:

ANTONA MARTINA SLOMŠKA!

V Ljubljani, na Slomškov rojstni dan 1926.

Stavbna zadruga »Slomškov dom« v Ljubljani, r. z. z o. z.

Dr. Josip Dermastija l. r.,
t. č. predsednik.

Marija Sadarjeva l. r.,
t. č. tajnica.

Dr. Josip Demšar l. r.,
t. č. blagajnik.

Odbornika:

Dr. Lambert Ehrlich l. r.,
vseučiliški profesor.

Ivan Štrukelj l. r.,
šolski upravitelj.

Reforma osnovne šole na stanovskem temelju.

Dr. Jože Jeraj.

Referat na učiteljskem tečaju ob priliki kmetskih dnevov dne 13., 14. in 15. avgusta 1926 v Mariboru.

Moderna osnovna šola z vsemi svojimi učnimi načrti in metodami je plod racionalistične in materialistične naše dobe.

Moderni racionalizem je mislil, da je vsa kultura človeška samo vprašanje dobro razvitega intelekta, torej nekaj preračunljivega, kar se dá z znanstvenimi metodami natančno dognati. Treba zato samo znanstvo stopnjevati, pouk in enotno vzgojo poglobiti in dobili bomo nov rod, novo srečno človeštvo.

Tudi je na podlagi svoje vere v človekov intelekt mislil moderni racionalizem, začeni s Kantom in njegovimi učenci Hegelnom, Schelingom in Fichtejem in vsemi sedanjiimi njihovimi pedanti, da mora biti učni sistem in pouk za vse človeštvo enoten, ker je človek univerzalno bitje, povsod enak glede svojih lastnosti. Vse razlike narodne, stanovske, socialne so se smatrale kot nebitvene. Zato je edino prav, da se za vse človeštvo ustvari enotno šolstvo, predvsem enotna osnovna šola. Šola bo ravno tisto magično sredstvo, ki bo s svojim enotnim poukom, učnimi načrti in metodo dvignila človeštvo na tiste idealne višine človečanstva, o katerih so vedno sanjali vsi človekoljubi, humanitaristi, soc. reformatorji, vsi tisti, ki so s tako odločno gesto širili nauk o vseobčnem napredku človeštva ravno potom evolucije intelekta. Enotna osnovna šola za vse narode in sloje je postala tako geslo intelektualistov, enotna osnovna šola pa je postala tudi geslo socialnih reformatorjev, predvsem komunistov, socialdemokratov. Tudi ti so hoteli preko vseh individualnih, narodnih in stanovskih razlik stvoriti novo internacionalno, brezstanovsko družbo, v kateri bi gospodaril izključno človeški intelekt in koristnost. Temu kulturnemu idealu mora služiti tudi enotna socialistična šola in vzgoja. Kdor je zadnji čas zasledoval na Dunaju razvoj šolskih sporov z zastopniki tega socialističnega tipa, bo mogel presoditi, kako trdno so ti ljudje prepričani o edinozveličavnosti svojega enotnostnega tipa.

Pod vplivom teh enostranskih racionalističnih in materialističnih kulturnih idealov stoji tudi sedanja osnovna šola. Tudi v vsem njenem šolskem sistemu, vzgoji učiteljskega naraščaja se več ali manj uveljavljajo nazori, ki ne upoštevajo dovolj bitnostnega stališča človeka kot individua in kot

člana družbe. Enostransko misleč, da je bistvo človeka le logični razum ali glavna težnja človeka, dobiti koristi, neupošteva ta šola, da ima vsak posameznik v svoji duši še druge globlje iracionalne sile, ki jim ni kos sistematični razum. Tudi se ta šola ni dovolj zavedala, da se življenje ne dela, temveč **organično raste v vseh pestrosti individualnih, plemenskih, narodnih in stanovskih razlik.**

Moderni pedagogi se čudijo, kako to, da kljub svoji izborni metodi ne dosežejo primernih uspehov. Vendar ni to nič čudnega, ker je načelna podlaga sedanje osnovne šole, šablonski intelektualizem, napačen. Današnji učitelj se ne more s svojimi enostranskimi metodami približati duši posameznih učencev, ker ne upošteva, da je vsak učenec tudi član organičnih zajednic, družin, narodov, stanov in da ima kot tak svojo posebno miselnost, ki se ločuje od miselnosti drugih ljudi. Moderni intelektualisti, ki so očetje današnje šole, so prezrli elementarno dejstvo stanovske grupacije človeštva.

Ljudje ne živijo samo kot individui, temveč kot člani stanov s tisočletnimi izročili, z lastno kulturo, duševno-kulturnimi vrednotami. V tej stanovski kulturi so zrastle tudi otroci, živijo v njej, imajo v svoji duši vse njene vrline in slabosti. Ta stanovska kultura tvori tudi glavno vsebino njihovega mišljenja, posebno specifično poanto njihovega stališča do celotnega sveta, vere in družbe. Le tisti učitelj se more uspešno s svojimi metodami približati duši otrokovi, ki je prej upošteval do potankosti ves ta stanovski etos otroka, ki se je prej sam uživel v stanovski etos in potem na podlagi tega uživetja v otrokovo duševno stanje skušal dvigati celotno njegovo izobrazbo.

Tisti učitelj seveda, ki samo intelektualistično promatra vse otroke, kmetske, mestne, delavske po isti šabloni, ne bo nikdar dosegel uspehov, ker bo ostal vedno tuj otroku.

Zato je potrebno, da današnjo enotno šolo, ki ne računa z elementarnim dejstvom stanovske grupacije človeštva, reformiramo in izpopolnimo v stanovskem pravcu. Šola ne bo samo splošno vzgajala za človeka, temveč za stan, za kmetškega, obrtniškega ali delavskega človeka. To so tisti trije glavni stanovi človeške družbe, katerim mora v večji ali manjši meri pripadati vsak otrok. V kulturno-socialnem ozračju enega izmed teh treh stanov je rasel tudi vsak človek, od njih je dobil svojo miselnost, svoje ideale.

Za enega izmed teh treh stanov se mora tudi vsak otrok vzgajati, **na deželi za kmetški stan, v mestih pa za obrtniško-trgovski in delavski.** Tako dobimo glavne tipe osnovne šole, podeželski, obrtniško-mestni in industrijsko-delavski. Sicer bo glavni učni in vzgojni material moral ostati povsod v vseh osnovnih šolah še zanaprej isti, vendar pa bo morala biti uporaba učne in vzgojne snovi in naobrazba otrok kakor tudi specifična učiteljeva usposobljenost za vsak tip precej drugačna.

Najprvo bomo govorili o tem, kako naj vzgaja kmečke otroke za njihov poklic in potem njega za sodelovanje v kmečki domovinski

občini in v celotni državi. Cilj vzgoje bo, da dobijo veselje do kmečkega dela in stanu. Ne bo jih samo splošno vzgajal, temveč jim bo kazal na vrednote in lepoto kmečkega življenja.

Podeželske otroke vzgajati za kmečko življenje ne bo tako težko, kakor mesne. Deželski otrok je telesno močnejši in manj nervozen kakor mestni. Njegova prehrana je preprosta in naravna. Vedno je v prijaznem občevarju z naravo, vedno je otrok živel z njo, že kot majhno deteče ga je mati jemala s seboj na polje, se igral s cveticami, živalicami, je popolnoma z njo zrasel. Igraje se je učil delati na vrtu, polju in njivi in ima duševni odnos do dela, delo mu je veselje, praznik (poezija kmečkega poletnega, jesenskega in zimskega dela, pesmi, pravljičice). Narava in ljudje so se mu vedno približevali v prijazni obliki. Tako je podeželski otrok vedno optimist. Vsi doživljaji kmečkega otroka koreninijo zato tudi globoko in mu ostanejo neizbrisljivi.

Učitelj na kmečki šoli se mora zavedati, da ima take v naravi zrastle otroke pred seboj, ki jih še ni civilizacija pokvarila. So še morda divja rast, a krepka rast, ki še v njej krožijo neovirano soki rodne domače zemlje. Učiteljeva naloga sedaj ni, da to življenje in rast prekine in zaobrne v kako drugo smer, učitelj ima v kmečki šoli samo dolžnost, da to kmečko individualnost, ki polje v kmečki mladini, samo razvija, da se sam uživi v kmečke razmere, doživi otroško mišljenje v svoji duši, in tako otroke **iz njihovega lastnega sveta izobrazuje**, jim napravi njihov lastni svet razumljiv. Posreduje jim naj možnost, da se znajo kot pametni ljudje v svojem lastnem kmečkem svetu gibati, udeleževati in rasti v »človečanstvo«. To človečanstvo pa ne sme biti brezbarvno in brezkrvno, temveč **jedrovito, pristno kmečko človečanstvo**.

Ves material, ki ga pri vzgoji uporablja učitelj, mora zato temeljiti v kmečkem stanu. Tudi vse znanje, ki ga jim od zunaj prinaša, mora pospeševati kmečki stan, vedno mora usavrševati organsko kmečko kulturo. Ta mora iti tako daleč, da upošteva do potankosti tudi lokalni kmečki značaj. Učitelj se mora truditi, da spozna bistvo Pohorca, Savinjana, Gorenjca, turopoljskega kmeta ali kmeta v Mačvi, kjer je pač šola. Vse, kar je dobrega v tej lokalni kmečki kulturi, mora že v šoli negovati. Razlagati jim, kako važno je, da znajo delati na polju, v gospodarskih in gospodinskih rečeh sodelovati, kako se naj učijo dela od starejših, očeta, matere, pri sosedu, kake važnosti so kmetijsko-nadaljevalne šole, da se v njih domače znanje še razširi? Otrokom mora pokazati, da je njihova glavna šola še vedno dom. Tu se po navadi z gledanjem, sodelovanjem pod vodstvom staršev neizmerno veliko nauče. Le tega se v šoli učijo, kar doma ne morejo dobiti. Navduševal jih bo za pravi kmečki ponos, ki se naj kaže v delu za izrazito kmečko kulturo na kmečkem domu, v družini, obleki, šegah in povsod. Kmet ne sme posnemati drugih stanov, uradniškega ali rokodelskega, temveč si mora ustvarjati svojo samoniklo kulturo. Gosposka obleka ni za kmeta, ga napravi smešnega in prezirljivega, njemu pristojna le kremenita kmečka prav.

Vzgoja za kmečko stanovsko zavest je tem bolj potrebna, ker je začelo kmečko življenje ponekod tudi na deželi že propadati, tako da otroci ne rastejo več v pristno kmečkem miljeju. Vzroki propadanja kmečkega stanu so zunanji in notranji.

Zunanji vzroki so predvsem novodobne prometne razmere. Tehnični napredek je staro zaključeno kmečko življenje, ki se je vršilo nekdanj v od vsega sveta ločeni vasi, zbližal s svetom, mestnim življenjem. Med mestom in deželo so danes stiki bolj ozki. Podeželski otrok pride v mesto, da obišče svoje sorodnike, nakupi potrebščine, se udeležuje mestnih vesellic, zabav, kina. Mestni ljudje pa pridejo na deželo, prinesejo tja mestno čtivo, literaturo, modo, mestne nazore in ideje in mestne površne manire. Ta zveza med mestom in deželo zelo slabo vpliva na dušo kmeta, jo draži in revolucionira. Kmečki človek s svojo nepokvarjeno, preprosto dušo, z naravnim veseljem na masivnih in grobih stvareh, s svojim nerazvitim okusom in nerazvitimi sposobnostmi je v veliki nevarnosti, da ne pride v stik z zdravimi in plemenitimi proizvodi mestne kulture, temveč z zunanjo, plehko in nepristno robo. Zato mu je bližja cena razprodaja izdelkov v trgovski hiši, kakor solidni izdelki krojačev in čevljarjev, plitvi in brezokusni šund, kakor resno-umetniški proizvodi književnosti, bližje radikalno zanikajoče fraze, kakor znanstveno obravnavanje problema, bližji variete, kakor klasična drama, bližja rokoborba med dvema atletoma, kakor prosvetna prireditve, bližji kino in ciganski orkester, kakor umetniški koncert: z eno besedo vse to, kar šegeče čustvene instinkte mnogo bližje, kakor to, kar zahteva precej temeljitega premisleka, energične volje in smotrenega udejstvovanja. Tako sta nastala tudi na deželi dva sveta, popolnoma protivna, starokmečki, konservativni, in **moderno-mestni, radikalni**; oba stojita medsebojno v nezprosni boju in razdvajata nekdanjo tako lepo kmečko občestvo. Ta boj še ni odločen, ravno sedaj se bije na celi črti, žalibo, da kmečka pristnost podlega.

Tudi učitelj in šola na deželi se morata opredeliti. Do sedaj je šola in učiteljstvo samo pomagalo razkrajati kmečko občestvo s **svojim pomestjenjem kmečke kulture**. Vse v šolah, učne knjige, metode so uravnane čisto po mestnih manirah in ne zajemajo prav nič iz ljudstva. Učitelj sam je čisto mestno vzgojen brez smisla za ljudsko prav, ves sistem je formalno-birokratičen. Ali se potem čudimo, da nista pri nas ne učitelj ne šola popularna, da še danes ni prišla šola pri našem ljudstvu do njegovega srca!

Najprvo bo zato treba, da damo našemu učitelju in naši šoli na deželi kmečki etos. Potem bosta sama po sebi učitelj in šola nujno sodelovala, da se ohrani pri našem kmečkem prebivalstvu veselje in zdravi čut za kmečko življenje. Učitelj ne bo več razkrajal s svojimi mestnimi metodami kmečkega občestva, ampak bo, že pri otrocih v ljudski šoli strogo zatiral vse, kar bi kvarilo kmečki etos

v obleki, obnašanju in življenju in navajal jih povsod in ob vsaki priliki k spoštljivosti do ljudskih samožitnosti, domačnosti in ljubezni do grude. Ako bo znal učitelj ravno mladi rod zopet vpeljati s kmečkim občestvom, ga zopet navezati na zemljo in naravo, bo najbolj oživel v njem domovinski čut in s tem tudi ljubezen do države.

Mnogo težje bo vzgajati v **mestni obrtniški ali industrijski šoli otroke za stanovsko obrtniško - delavsko kulturo**. Prva ovira je že v tem, da mestni otroci ne živijo v trdnem miljeju, ukoreninjenem v starih izročilih, kakor na deželi, temveč v kaotičnem miljeju moderne civilizacije, ki je še komaj od včeraj in se vsak dan spreminja. Njej ni nič stalnega, nobena stvar sveta, spoštljiva, vse je toliko vredno, kolikor koristi. Druga ovira pa je v tem, da mestni sloji, obrtniški in delavski, kojim po večini pripadajo otroci, sploh nimajo izrazite stanovske kulture, tako da je tudi težko učitelju naraščaj vzgajati za to, kar še dejansko niti ne obstoja,¹ temveč je šele v razvoju. Vendar pa bo moral tudi mestni učitelj kljub vsem tem težkočam najti pot in način, da tudi mestnim otrokom pomaga do solidnega umevanja mestnih obrtniških in delavskih stanov in sodelovanja v taistih. Kajti kakor pri kmečkih otrocih, je tudi pri mestnih otrocih vzgoja v veliki meri odvisna od tega, kako se znajo **že otroci uživati v stanovsko življenje**, po njem zrasti z domačo občino in celotno državo.

Predvsem bo moral računati mestni učitelj s tem, da ima pred seboj mladino s čisto drugačnimi dispozicijami, lastnostmi, kakor jih ima podeželska. Uživati se bo sedanjemu učitelju v ta mestni milje mnogo lažje, kakor v pristno kmečki, ker mu je bolj soroden, a vzgajati pa mu bo mnogo težje, ker pri mestni mladini ni na eni strani vzgojne pripomoči v izročilih, na drugi strani pa je tudi mnogo **težje vzgajati za obrtniški in delavski stanovski etos, kakor za kmečkega**.

Kaka je mestna mladina v primeri s kmečko? Na mestno mladino vplivajo vsak dan novi vtisi: najprvo so mu znani vtisi mestne prometne kulture, avto, električna železnica, kolo, vojaštvo, cirkus, kino, izložbe, plakati. Pa vsi ti vtisi so ob pestri spremembi šli kakor mimo njega in zato tudi nimajo tako globoke podlage, kakor jo imajo vtisi podeželske mladine, torej so površni. Mestni otrok tudi ne pride tako v dotiko z živo naravo kakor podeželski, **igra mu ni delo** in občevanje z živo naravo in živalmi, temveč njegova igračka je v tesnem stanovanju mehanizem iz medenine ali iz pobarvanega lesa. Življenje, ki ga v prvič spozna mestni otrok, se mu ne predstavi v prijazni, veseli obliki, **temveč sovražni**. Mati mora otroka pri vsakem koraku svariti pred nevarnostmi in sovražniki. Zato tudi mestni otrok ni tako naivno zaupljiv kakor podeželski, mnogo bolj oprezen, gladkejši in zvitejši. Najbolj živahnih svojih nagnjenj, čuta za igranje, za družbo z drugimi otroki ne more izživeti.

¹ Glej moj »Narodni prerod«, kjer razpravljam o stanovski kulturi.

raste kakor umetna rastlina v cvetličnjaku brez solnca in brez oživljajoče narave. Vsa prelestna poezija kmečkega doma, domačih trat, dobrih sosedov manjka tem otrokom, tudi sodelovanja in udeležitve od rane mladosti pri delu, torej glavnih činiteljev, ki malega državljana utrdijo v ljubezni do domovinske občine, poklica staršev in občestvenega življenja.

Kako naj mestni učitelj v tem slučaju vzgaja mestno mladino za poklicno življenje in občestveno življenje? To vprašanje še ni v zadostni meri rešeno. Pač pa je ugotovljeno, da mora šola v mestih **v veliko večji meri zajeti otroka** in ga pritegniti nase kakor na deželi, kjer je težišče vse vzgoje le bolj v domačem občestvu. V mestu pa bi morala ravno šola otrokom postati neko **nadomestilo za dom**, da bi bilo popolno družinsko občestvo dela, veselja in življenja z vsemi ugodnostmi in sredstvi, ki jih naj ima urejeno družinsko življenje. Vsaka mestna šola bi morala biti družinski dom, lepo zgrajena, z družinskim licem. Imeti bi morala lepe sobe, s cveticami na oknih, družinskimi slikami, vrt za igrališče in vrt z zeleno trato, ki bi naj sredi mesta otrokom nudil živo cvetočo naravo. Razredi bi ne smeli biti številni, da se more učitelj res očetovsko ukvarjati z vsakim posameznim otrokom. V vsaki šoli naj bi bila tudi delavnica, ki bi se v njej vadili otroci v prvih poskusih za delo v svojem bodočem poklicu. Tu bi jim naj učitelj praktično kazal na lepih preprostih izdelkih vrednosti poštenega obrtništva in delavstva, jim vzbujal veselje do strokovnega dela. Seveda bi to bilo mogoče šele v višjih razredih, v nižjih razredih bi mogel praktično kazati otrokom samo take stvari, ki spadajo striktno v družinsko življenje in v vsak družinski dom, za katere se mora zanimati vsaka probujajoča se otroška duša. V malih razredih bi v mestu posebno lahko sodelovala učiteljeva družina, predvsem njegova žena, ki ima za malčke in njegove družinske potrebe še več zmisla kakor učitelj sam. V višjih razredih pa bi jih učitelj stopnjema pri pouku v vseh predmetih in posebno v praktični delavnici vpeljeval v širše poklicne potrebe. Razjasnjeval bi jim, da človek dobi tem več pravega veselja do dela in življenja, čim bolj razume svoj poklic, ker se mu potem vedno nove strani poklicnega dela razodevajo, ga ljudje bolj upoštevajo in ima sam tudi stalno zanimanje za napredovanje, ker je z dušo in s srcem pri svoji stvari. Pri delu bi jim tudi pojasnjeval, kako je poklic božji klic, vsak otrok nima enakega talenta, — praktično delo v delavnici in šoli jim bo to nazorno dokazalo —, eden ima mehaničen, drugi umski, tretji umetniški talent. Opozarjal jih bo, kako važno je, da spoznajo, kake sposobnosti v njih tlijo, da si bodo izbrali pravi poklic. Tu jim bo tudi razložil, da ne sme biti poklic, ker je izraz duševnih sposobnosti, samo sredstvo za pridobivanje denarja, temveč **božja naloga**, da izrabimo svoje talente v prid domače občine, družine in države. Vsi poklici so potrebni, kakor različni udje, srce, pljuča, v človeškem telesu, da je celo telo človeške družbe zdravo. Za vsak stan

in njegovo čast se morajo brigati vsi člani. Ako nekateri rokodelci ne-solidno delajo v mestu, slabo blago nudijo (krojači, čevljarji), pade sramota na vse, ljudje pravijo, rokodelci so za nič. Zato je zelo važno, da vsak v svojem ne misli samo nase, se briga za druge, da si ustanavljajo stanovska društva (rokodelci, trgovci, delavci), obrtne zveze, strokovne zveze. Kdor dela, mora imeti delavnico, surovine, rabi denar, zato si stan ustanovi posojilnice, hranilnice, da morejo revnejši dobiti denar in začeti obrt. Stanovi naj bi si ustanovili tudi dobrodельne zavode, n. pr. za bolnike bolnišnice, za reveže sirotišnice, karitativna društva, da pomagajo osirotelim bogatejši. Čim bolj skrbi kak stan za svoje ljudi, tem bolj je to znamenje, da imajo njegovi pripadniki stanovsko zavest. Stanovi se tudi morajo obnašati, oblačiti kakor je stanu primerno, rokodelci po svoje, delavci po svoje, se ne nositi gosposko. Tudi hišna oprava mora biti obrtniškem in delavskemu stanu primerna, da vsak, ki vstopi v stanovanje, spozna iz vsega pohištva, slik in obleke, tu je delavska, rokodelska rodbina. Zato je jako dobro, da bo imela taka šola sama primerno opravo, ki razodeva ravno približni milje večine učencev, ki zahajajo v to šolo. Učitelj naj tudi venomer opozarja učence pri vseh predmetih na vrline stanov, na njihovo zgodovino, začetek, posebno na lep razvoj srednjeveških cehev, na srednjeveška mesta, ki so jih najbolj povzdignili poštenu rokodelci kot župani in občinski odborniki. Večkrat naj vodi učence na obisk v vzorne rokodelske delavnice, v tovarne in jim na licu mesta razkazuje praktično življenje. Dobro bo tudi, ako med svoje učence tuptam povabi mojstre in starejše delavce. Delavske otroke naj še posebno opozarja na to, da ne smejo iti takoj v tovarno v službo, temveč je boljše, da se kaj strokovnega dela nauče, ker šele to daje človeku trdno življenjsko oporo in pravo veselje do poklica.

Taka poklicna vzgoja bi imela zelo ugoden vpliv tudi na sedanje socialne razmere in celo državo, ker sedaj nimamo več v družinski slogi sodelujočih stanov, temveč samo razrede, delavske, obrtniške, kapitalistične, ki se večkrat v divjem sovraštvu medsebojno boré in drug drugemu življenje grenijo. Zmisel za stanovski etos bo navajal posamezne stanove, da bodo drug z drugim zadovoljni in ne bodo več tako ljubosumno gledali na soseda. Sedanja radikalnost in revolucionarnost bo minila, delavec, obrtnik in meščan se bodo kakor kmet uživali in ukoreninili na tistem mestu, kjer delujejo, v svoj dom, stan, občino in državo.

Tako bo nova stanovska vzgoja prinesla v občestveno življenje novega duha, ki bo blagodejno vplival na celoten narodov razvoj. Sredstvo za to pa je, da se že v osnovni šoli začno gojiti tiste tekom stoletij organično zrasle, privzgojene ali podedovane vrednote stanovskega etosa, ki so v njih otroci zrasli in imajo zato tudi na njihovo dušo največ vzgojnega vpliva.

Misli mojega mentorja.

Aleš Napret.

Konvertit, profesor Ernst Roloff, izdajatelj pedagoškega leksikona, je leta 1920. napisal knjigo svojih spominov.¹ Za slehernega šolnika silno zanimivo delo. Vsebina knjige je, kot življenje sploh, zelo raznolika. Poleg vzornih potopisov in poročil o intenzivnem literarnem delu so zlasti zajemljiva poglavja, ki govorijo o šoli in vzgoji. Nehote sežem zopet in zopet po tej knjigi, da črpam iz nje zdrava načela, pisana iz življenja za življenje. In to pomeni pri vzgojeslovnem spisu veliko. Vzgojeslovna literatura je sicer ogromna, a večini pa manjka žive prakse. Skoro nikjer se toliko ne teorizira kot na tem polju. Zato človek z dvojnimi veseljem pozdravi delo, ki ga vodi kar v sredo velikega, skrivnostnega življenja.

Kar mi tako zelo ugaja v tej knjigi, je resna, dostojna beseda moža, ki iz notranjega prepričanja živi svojemu poklicu. Nič ni mehkega pri njem in vendar zna biti v vsem takten. Soliden njegov nastop, velika učenikova ljubezen mu naklanja srca učencev, da se še dolgo spominjajo svojega mentorja. Kako rad bi sledil takim možem! V svojih šolskih letih jih nisem mnogo srečal. In to je obsodba. Kako pa bodo sodili pozneje moji otroci? Ali jim nudim tečnega, hranivnega kruha? Pogostokrat je poznejši popis učencevih spominov neusmiljena obsodba učitelja »zatiralca mladih let«. In z bolestim obžalovanjem moram pritrditi, da ta obsodba v marsikaterem slučaju ni neupravičena. Treba je njemu, ki živi sredi mladine, velikih misli in globokega spoštovanja pred otroško dušo. Kdor občuje z otroki, je podoben njemu, ki hodi po tistem prehodu sredi polja. V duši mu vstajajo občutki, ki jih popisati ni mogoče, ki jim zgolenje škranjčka in vonj cvetlic in toplota solca in jutranji vetrič ne more dati odgovora. Sredi cvetoče zemlje diha krog njega svet poln misli in veselih čuvstev, ki store srce zdravo in duh svež in prost. Še nepopoljšljivi črnogled se srečujočemu dejstvu popolnoma odtegniti ne more. Kar sili vanj prepričanje, da je to revno življenje vendarle vedno znova lepo in dobro. Kot sveža lilija iz izgubljenega raja, polna nedolžnosti in ljubezni, se razvija otrok pred nami. En sam pogled v te velike, čiste, začudeno vprašujoče otroške oči nas dostikrat spomni na oni drugi svet, po katerem v svojih najboljših urah vsi hrepenimo. Blagor vzgojitelju, njemu je odločena odlična naloga, da mladi človeški rastlinici pomaga do vedno bogatejšega razcvita. Srečen učitelj, ki se že v mladih letih zaveda te velike odgovornosti! Cvetnemu prašku podobno se prenaša vpliv ene duše na drugo v nepreračunljive dalje. Ako je vpliv dober, moremo komaj slutiti, v kakšno globino posegajo plemenite vzpodbude in vtisi, ki jih prejme človeštvo od enega samega vzgojitelja. Moč in uspeh njegovega dela bošča razodeta šele v drugem življenju, ko bomo pregledali stvari kot so. Tam

¹ In zwei Welten. Aus Erinnerungen und Wanderungen eines Schulmannes und Lexikographen. Dümmler, Berlin 1920, S. 313.

še le bomo do dna razumeli lepo svetopisemsko besedo: Učitelji bodo žareli kot zvezde na nebu. (Str. 60.)

Učitelj, ki tako visoko pojmuje svoj poklic, vzljubi svojo težko nalogo in je ves srečen v njenem izvrševanju. Moja služba je izmed najčastitljivejših in najvažnejših na zemlji. Biti moram učenik resnice in kreposti nevednim, namestnik staršev, duhovni oče otrokom, njih vidni angel varuh, stražar cene krvi Odrešenikove, nadzornik templja sv. Duha, tovariš in mentor mladim romarjem k Bogu, k Očetu. To vse je učitelj. (Str. 68.)

Nepopisno lepa je naloga učenikovega stanu. A tudi težka. Roloff našteva v spominih sovražnike svojega poklicnega ideala. Eden od teh je »moloh učni načrt«. V moje veliko zadoščenje mi je, da temu molohu nisem preveč žrtvoval. Prav ta moloh je bil, ki mi je pripravil prve muke v mojem poklicnem delu. Ne da se izraziti, koliko trpi zaradi tega zlasti začetnik. Tudi ako se posveti z največjo vnemo in vso vdanostjo svojemu delu, pa pri tem še vedno zaostane daleč za tem, kar zahteva od njega **brezumno natrpani učni načrt**. Tedaj nastane tista naglica in nemir, ki stori življenje v šoli neznosno. Tisto univerzalno poučevanje in univerzalna površnost, ki za vsem hlata, a si pri ničemer ne dovoli časa, da bi se stvar natančno in z ugodjem predelala. Čim finejše je notranje življenje mladega učitelja, tembolj občuti tak pouk za tlako. Da, kot kaznjenec se zdi samemu sebi, ki se mu pusti komaj najmanjša mera gibanja. Vse se mora izvršiti glasom odlokov in odredb in v vsako še tako podrobno delo se vsiljuje od zgoraj diktirana volja. Diktirana in poveljevana! Take razmere so odsev militarizma, ki hoče tudi v šoli kot v armadi vse izsiliti z odredbami. (Str. 71.)

Nekaterim naravam ta način seveda ugaja; zlasti onim, ki vidijo v sebi še vedno rezervne častnike v civilu in smatrajo šolo za vojašnico. Pečat svojega militarističnega duha vtisnejo ti pedagoški komandanti celi šoli. Žalibog, ni majhno število onih učiteljev, ki menijo, da z vojaškim nastopom in drgnjenjem najlažje dosežejo pomembne in globoke uspehe. Toda ta ali oni je že sam doživel, da ta metoda pogostokrat popolnoma odpove.

Meni je bil že od vsega početka tak šolski militarizem nestvor. Svoboda, v kolikor so mi jo v življenju in delu, v in izven poklica brezpogojno pustiti morali, me je kmalu naučila misliti na učni načrt, ki bo odgovarjal dejanskim razmeram. Kmalu sem prišel do prepričanja, da je načrt sam na sebi komaj negativna norma. V dosego pozitivnega uspeha pa je nujno potrebna o s e b n o s t u č i t e l j e v a. V šoli je in ostane ona prva norma — resnica, ki jo mora vsakdo uvideti. In še bi bilo prav, da bi jo naglas klical v svet, zlasti ko se nam dan za dnem ponavlja nezmotna teza, da je vsem šolskim napakam mogoče odpomoči edino z novimi, **z najnovejšimi učnimi načrti**. Res, da učno tvarino lahko dnevno nanovo preoblikujemo, a s tem še davno ne premenimo duha v šoli. Tudi najvzornejši učni načrt je brez moči, ako ga ima v rokah nerodnež ali mož, ki mu ni mar poklic. Tudi v najugodnejših razmerah, ki si jih misliti moremo, in pri najodličnejših šolskih napravah, ne bo ta nič trajnega in dobrega dosegel. Nasprotno pa

bo bogonadarjeni učitelj in rojeni vzgojitelj tudi v najrevnejših zunanjih okoliščinah znal dovesti do viška uspehov. Ni na tem v šoli, kaj in koliko, t. j. vrsta in število predmetov, ampak na tem je, kako, na kakšen način poučujemo. Učitelj, ki s pravim duhom ljubezni in potrpljenja služi svojemu visokemu poklicu in pri tem vestno in čuječe zasleduje nove smernice in nove knjige, bo znal tudi najbolj nesimpatičen predmet storiti prijeten. To pa z močjo krepke osebnosti, ki ve, da je navdušenje več nego suhi pouk. Še tako neharmonični predmeti izzvene v najlepši harmoniji, ako jih poprime sposobna osebnost, ki zna vzbuditi v duši učenčevi, kar je v njej finega in tihega. Lahko pa postane nasprotno predmet, ki že po svoji naravi globoko posega v notranje življenje, pusta vsota formul, ako ga ima v rokah slab učitelj, ki pač o ognju govori, a sam ne gori. Moč vzgoje in višina izobrazbe povsem zavisi od človeka. On je prvi in zadnji v šoli. Šolska reforma, ki tega ne vidi, ki zapostavlja subjekt-človeka učnemu objektu, se ne sme čuditi, ako so vsi njeni naporu udarec v vodo, ako ne pride do nobene prave vzgoje, ako končno tudi v najzmožnejših močeh sčasoma gine normalna samozavest in nenadomestljiv čut odgovornosti (Str. 73.)

Naravno, da to velja v posebni meri o **krščanskem nauku**. Če se tudi ta zgubi v šolski mehanizem, je škoda nepregledna. In žali, žalibog, koliko je teh slučajev! V svojem življenju sem okusil ure krščanskega nauka, ki so vplivale slabše kakor če bi jih sploh ne bilo v načrtu. Kajti vplivale so le odbijajoče in so odvzele marsikateremu doraslemu učencu za vselej veselje do tega predmeta. Ravno veroučitelj mora biti izredno takten! Razumeti in pa uživati se mora v vsa nagnjenja in stremljenja mlade duše. Kako prav mu pride, ako dobro pozna duševni tok časa. Vedno je bil moj cilj ta, da sem učenca vodil do zavesti, da je treba Boga doživeti in nisem jih pustil sklonjene stopati v težkem jarmu. Zato sem stremel za tem, da sem tem važnim uram tudi na zunaj dal povsem drugo obliko kot navadnim uram. Metodo sem pustil v ozadju in sem skušal urí krščanskega nauka dati nekak dih službe božje. Celo način pouka sem v ta namen omilil in prevzel bolj način ljubeznivega prigovarjanja. Učenje na pamet je prav tako stopilo v ozadje in sem ga omejil le na najpotrebnejše. Resno pa sem se oziral na vse dnevne dogodke; kajti dorasli učenci več mislijo in čutijo, kot bi človek pričakoval. — »Vaše ure krščanskega nauka so bile zame kotiček božjega Duha v pustem šolskem poslopju,« mi je pisal po mnogih letih eden mojih učencev, ki je zdaj vodja verskega prenovljenja. (Str. 74.)

Nekoč je prof. Roloff slučajno prišel na to, da ves njegov razred in višji oddelek čita Nitscheja in Haeckla. Hvaležno je porabil to priliko, da je v naslednjih urah temeljiteje o tem govoril. Seveda ne v obliki vojaške prepovedi, pač pa v ljubeznivem prigovarjanju in prepričanju.

Da je mogoče govoriti o takih temah in knjigah, je treba neprestanega študija in veroučitelj mora biti od vseh najbolj vsestranski. Kdor se omeji samo na svojo dogmatiko, moralko in cerkveno zgodovino in še zraven razume krepko rožljati s peklenskimi verigami, je to seveda lahko delo,

posebno, ako se vsako učenčevo vprašanje taksira z »nesramnostjo« ali »nameravanim motenjem« in se temu primerno tudi kaznuje. Sam sem doživel, da so nekemu veroučitelju — žalibog katoliškemu — ne posamezni učenci, ampak kar celotni razred, razbili vse šipe v njegovi hiši. (Str. 76.) Pa se vprašajmo: kako je mogoče pri takem razmerju med učiteljem in učenci v splošnem in posebej v verouku priti do pozitivnih uspehov. Tu stoji in pade vse z osebnostjo.

Vse to je Roloff videl okrog sebe. Zato se je resno boril za palmo osebnosti. Poleg dveh osebnih prijateljev (pastor Steinhaufen, rektor Oeser) je posebno vplivala nanj prav takrat izšla prva knjiga profesorja Hiltyja »Glück« (1891). Knjiga je bila dolgo časa njegov stalen spremljevalec in nekatera praktična navodila, n. pr. o uporabi časa, so mu ostale zvezde vodnice za celo življenje.

Kar so mu dali prijatelji in knjige, ga je ohranilo pred žalostno usodo pedagoškega rokodelstva. Že zgodaj sem se naučil pravilno ocenjevati kot smešno kulturo površnosti, čije uspeh je podoben semenu, ki pade na skalnata tla, ono šolsko delovanje, ki živi edino v dovažanju gotove mere znanja v miselnost učenčevo, in poskuša v najsrečnejšem slučaju storiti iz otroka živi konverzacijski leksikon. Vedno globlje sem se učil spoznavati, da je moja naloga ta, da s svojim najboljšim bistvom tiho in vztrajno pridobivam stalen vpliv na rastočo in razvijajočo se dušo meni izročenih mladeničev, da izobrazim njih duha in srce, vodim njihovo voljo, jo krepi in plemenitim, skratka, vzbujam v mojih učencih ono нравno moč, ki jih bo vodila in storila zmožne za značajno samoodločbo. Da bi to zmožni v polnem obsegu, sem moral najprej v sebi ustvariti bogopodobno učiteljsko osebnost, ki naj bi postala za moje fante ideal osebnosti tu in preko groba. Tudi v tem oziru velja: Docendo discimus. (Str. 78.) (Dalje.)

Marija Montessori, boriteljica za samostojno delavnost otrok.

Forl. Lužar,

Doktorica Marija Montessori je zaslovela danes po svetu s svojo posebno učno metodo pri vzgoji otrok. Ona je opustila prejšnje metode šolskih lekcij ter dovolila otrokom, da delajo po svojih naravnih nagibih in niso vezani na neizpremenljivo dolžnost. Njen namen je ustvariti v okolju, ki je primeren samostojno delavnemu otroku. Razrede je izpremenila v »Otroške domove«, v katerih se nahaja razna preprosta sobna oprava v pomanjšani meri, tako da jo otroci lahko prosto uporabljajo in prosto prenašajo na vrt ali na balkon. Vse je enostavno, da ugaja razmahu preproste otroške duševnosti in ne vodi v zamotano sestavljanje modernih igračk. Vsi samonarejeni izdelki otrokom zelo ugaajo. S prestavljanjem, snaženjem, pranjem itd. dobijo otroci veselje za razno delo in so pozneje vse drugače uporabni za resnejše delo v hiši

kakor otroci, ki se po stari metodi ne smejo ničesar dotakniti. Kmalu se tudi opazi ona razlika, da so revnejši otroci veliko srečnejši v življenju kakor oni, ki so zrasli v lepih modernih in nedotakljivih sobah. Tudi opazujemo, da dobijo prej k razdiranju nagnjeni otroci iz takih otroških domov za predmete, za katere smo se prej toliko bali, veliko večjo pazljivost ter jih ohranjujejo mnogo bolj nepoškodovane. Zato so zginili Fröbelnovi otroški vrtci, ki so ugonabljali toliko materijala in otroške energije. Na podoben način je Montessori uredila študije, t. j. i n t e l e k t u a l e n r a z v o j. Otrok ne potrebuje samo gibanja, temveč tudi nekega praktičnega duševnega dela. Učiteljica ne vsiljuje otrokom nič znanja, ampak ga le vodi v njegovem okolišu do onih predmetov, ki odgovarjajo notranjim potrebam njegove starosti. Pri tem je za dušni razvoj namenjena vaja z zunanjimi objekti, s katerimi se mu dopušča prosto gibanje. Taka zunanja sredstva določuje znanstveno izsledovanje, ne pa filozofične ideje. Dopuščati je otroku, da dela in ga ne motiti v tem veselju, to je vse, kar se zahteva. Tudi se je odkrilo pri otroku, da je v starosti med četrtnim in petim letom še najbolj sposoben za naučenje pisanja in branja. Zato se jim dovoljuje prestopiti v drugi osnovnošolski razred takrat, ko se drugi šele pripravljajo za vstop v prvega.

Tako pripoveduje doktorica in trdi dalje, da ne moremo bitju izpremeniti njegove naravne usode in da je edino mogoče mu dati sredstva za razvoj lastne osebnosti, da torej dospe samo tja, kamor ga vodi lastna narava. Pri tej metodi ni treba skrajšati razredov, ne uporabljati velike množine gradiva, niti ni potrebno visoko in znanstveno izobraženega osebja. Vsak otrok se peča s svojim posebnim opraviлом in sprejema individualno vzgojo. En sistem gradiva zadostuje za ves razred in učitelj ne potrebuje druge znanstvene priprave nego samo to, da zna dobro izločevati delo in voditi posameznike ter ne zadržuje otrok v njih mnogostranski delavnosti. Metoda o rešitvi tega problema je videti preenostavna, a ravno ta preprostost je gotov napredek vzgoje, ker ima kakor vsak znanstveni napredek za cilj p o e n o s t a v l j a n j e ž i v l j e n j a in o m o g o č a obenem nove načine za uporabo energije. Montessorijeva primerja svojo idejo s fotografijo. Če bi ne poznali fotografske umetnosti, bi se zelo čudili portretu, ki je natančno podoben osebi. Fotografu ni treba znanja iz fizikalnih ved, zadostuje mu, da zna urediti šipo po predmetu in razsvetliti ploščo ali za hip odpreti objektiv. Vsa znanstvena podlaga je za praktično uporabo tuja. Tako je mogoče, da dajo i z s l e d k i z n a n s t v a p o g o n n a p r e d k u dela. Isto je v šoli pri vzgoji. Dokler jo je znanstvo obteževalo s svojimi poizkusi, ni bilo sadov. Šele po izločitvi znanstva, da so ostali praktični izsledki, ki so poenostavili šolo, so ti izsledki oblagodarili otroka in učitelja. K o j e z n a n s t v e n a s t r a n n a š e g a d e l a u s t v a r i l a o k o l i š d u š e v n e g a r a z v o j a o t r o k a, je nastopila prava reforma šole: ona reforma, ki je najdrznejše probleme rešila na najpreprostejši način.

S takim zaupanjem je Montessorijeva nastopila s svojo šolo. Uspeh jej ni bil povsod priznan in v Rimu so celo njene šole zaprli. Vendar pa je posebna ministrska komisija ugotovila, da znajo otroci iz teh šol prej in bolje pisati in čitati kakor drugi, da so samostojnejši, spretnejši, iniciativnejši in da se pri teh šolah gojenci učiteljskih z opazovanjem take metode lahko mnogo naučijo.

Veliko priznanja je dobila ta metoda drugod po svetu. Zadnje dni meseca novembra 1926 je prišla Montessori na Dunaj, in sicer iz Južne Amerike, kjer je imela predavanja na vseh univerzah Brazilijske in Argentinske. Njeno polje je svet, ker je na celem svetu, kakor pravi sama, še mnogo neodrešenih otrok. Namenjena je iti v Berlin, kjer bo vodila za več sto žen, med njimi trideset Dunajčank, trimesečni tečaj za učiteljice takih šol. Montessorijeva omenja, da so v začetku tega stoletja sicer rekli, da je to »stoletje otroka«. Toda pedagogika je bila še zapletena v predstave najtemnejšega srednjega veka, dokler ni nastopila ona v javnosti s svojim prvim »otroškim domom« (»Casa dei bambini«). To je prišlo, kakor pripoveduje sama, slučajno. Prva v Italiji je študirala medicino in postala zdravnica. Posvetila se je zdravljenju živčnih bolezni in prišla na ta način prvič v dotiko z otroki, seveda z bolnimi na živcih. Lepi uspehi, ki so nastopili največ zaradi večjega študija vseh teh malih bitij in ljubeznivega ravnanja z vsakim posebej, so jo dovedli do misli, da bi se tudi zdravim otrokom lahko prihranilo mnogo zgodnjih skrbi in zgodnjih muk, ko bi se z njimi tako bavilo, kakor z bolnimi. Tako je prišla polagoma iz medicine k pedagogiki. Drugi za njen duševni razvoj odločilni korak jo je vodil od prvotne vzgoje k socialni politiki. V teku let je spoznala, da sploh ni važnejšega socialnega problema kakor vprašanje otroške vzgoje. Ne samo za smoter vzgoje je ta problem vprašanje vseh vprašanj, temveč — po njenem mnenju — za socialno strukturo človeštva sploh. O tem pripoveduje obiskovalcem na Dunaju tudi naslednje.

»Poskušala sem to vprašanje rešiti na podlagi mojih v desetletjih nabranih izkušenj. Temeljna misel je: Že mi odrasli živimo popolnoma nenaravno življenje, ki se našim prvotnim potrebam nikakor ne prilega. Mi smo tlačeni v vseh naših nagibih in naravnih namenih. A bitja, ki so najtežje tlačena, so otroci. Silijo se v zunanje in notranje človeške oblike, ki jih še sami težko prenašamo, dasi je naš napor v teku let močno odnehal — a za otroke so te življenske oblike popolnoma neprimerne. Naši otroci hodijo v obleki po načinu odraslih, živijo v prostorih za odrasle, jedo pri njih mizah in spijo v njih posteljah. Vsi predmeti, s katerimi pridejo otroci v dotiko, so zanje veliko preveliki. Za kompenzacijo dajejo starši otrokom v roke igrače, s katerimi pa ne vedo kaj posebnega početi. Moj cilj je torej, otroku dati milje, ki je potreben za njegove potrebe. Glejte, tu je od dunajskega arhitekta Fr. Schusterja sestavljen milje Montessorinega doma. Odrašene se v tej mali sobi ne bo trajno počutil dobro, tem bolj pa otrok. Tu ima svoj dom, v katerem je prost in neodvisen

Njegova prostost naj pride do veljave. Kar mi oznanjamo je: samoodločba otroka! Lajiki mislijo večkrat, da so otroci brez kritike in da nič ne vedo, kaj hočejo. Zagotavljam Vam, da otroci vse dobro vedo. Večkrat jim pač manjka tehnike izražanja. Ne da silimo otroka na bistveno tuja pota, ampak da vzbudimo elementaren občutek za pravo pot, tako ga hočemo »vzgajati«. Sedaj je ravno dvajset let, kar praktično zastopam te osnovne pojme. Leta 1906. sem vzela v najem dvorano v neki veliki stanovanjski hiši v Rimu in pričela poučevati po svoji metodi otroke hišnih strank. Te metode so se zdaj razširile po vsem svetu, dasi so jih napadali. Veseli me posebno, da sem že pri prvem obisku dunajskih šol lahko izjavila, kako modern in izvrsten je pouk v Avstriji. Dunaj ne slovi zastoj po vsem svetu kot Meka pedagogov. V nekaj tednih pride na Dunaj profesor in šolski ravnatelj Cabred iz Argentine, da bo temeljito preštudiral avstrijsko šolstvo in ga potem kolikor mogoče presadil v domovino.

Tako predstavljena vzgojna pot doktorice Montessori ima mnogo dobrega na sebi. Predvsem se ozira na individualnost otrok v predšolski dobi, vobče pa do kroga devetega leta. Zgodnejša dozorelost otrok se nanaša bržčas na južnejše podnebje. Toda možgani se po mnenju vseh strokovnjakov in zdravnikov nikakor ne smejo prezgodaj, torej pred šestim in še boljše ne pred sedmim letom, toliko obremeniti s pisanjem in čitanjem. Tudi premala izobrazba učiteljstva ne more imeti splošnega uspeha. Njena metoda bo pa v obče imela že zato dober uspeh, ker je vzgoja mnogokje po svetu splošno še dokaj pomanjkljiva. Njene ideje o samodelavnosti obsega in je v marsičem prevzela tudi najnovejša produktivno delovna šola. Osebe, ki se na ta ali na drug način intenzivno in požrtvovalno bavijo in proučujejo vzgojo, je le pozdravljati. Vse pa nikjer ni za vsakega. Vsak človek ima svoje življenje in mladina nikjer ni v vsem taka, kakor bi kdo želel. Disciplina s samim delom ni trajno zajamčena, zato je pričakovati pri tem še mnogo proučevanja. Tudi ni gotovo, da bo obveljalo vedno le prosto in samovoljno delo. Treba bo vendarle vcepljati za izvršitev določenega in posebej še skupnega dela spolnovanje dolžnosti. Otrok raste in ima razne dobe, ki zahtevajo razne opravke. Kmečki otroci, in teh je največ, sodelujejo že pri delu za vsakdanji kruh, vse drugačni so pri delu otroci v mestu, posebno iz hiš brez zemljišča ali vrta. Socialne razmere so človeka od nekdaj silile, da je moral tudi svojo naravo izpremeniti v posebno svrho. Že v davniini je moral človek posameznost opustiti in braniti skupnost, braniti domovino ali pa poginiti z vsem. Zato je nastopila špartanska in druge vzgoje, ki so morale imeti pred očmi državo. Delo je primerno ukloniti gotovim etičnim načelom in dati, oziroma izpopolniti pri delu že otrokom srčno kulturo. V preudarek za »delovno šolo« priporočam članek A. Čadeža »Zdravo jedro« v »Slovenskem Učitelju« 1924, št. 1/2. V večjo razjasnitev Montessorinega sistema navajam še nekaj misli iz ocene Friede Buchholz »Versuch einer kritischen Betrachtung

des Montessori-Systems« v listu »Zeitschrift für pädagogische Psychologie, experimentelle Pädagogik und jugendliche Forschung«, Leipzig 1925, Nr. 8/9.

Frieda Buchholz je sama obiskala v Italiji te otroške domove in so napravili v začetku nanjo jako ugoden vtis. Ti domovi se posebno ozirajo na delavske otroke in se dela v njih z ono ljubeznijo, kakor jo je učil že Pestalozzi. V poznejših letih je pa na podlagi lastnih izkušenj prišla do raznih dvomov in se vprašala: »Je li tihota v teh domovih prava otroška narava?« »Sta li vljudnost in obzirnost otroški čednosti?« »So li opravljeni res prostovoljni?« »Jaz sem doslej spoznavala drugačne lastnosti otrok. Kjerkoli so majhni otroci svobodno med seboj delali in se igrali in kjer so res sami bili med seboj, povsod je bil nemir in divje lovljenje. Prepričan in tepež se je med igro vedno in vedno menjaval z medsebojnim prijateljstvom. Vsebinska igra je bila pri njih samih tudi drugačna. Otroci se učijo realne reči opazovati in urejevati, a kje je pravljica svet, kje je ostala domišljija?« Montessorijeva ima za glavni princip: nobenih zaprek pri razvoju. Ali ni to zapreka, ako se otroku odtegujejo pravljice in to zaradi kulture in nje napredka? Nagonov za duševno življenje ona ne upošteva, dasi izvirajo od nje prelepe besede: »Ljubezen je ključ za življenje.« Njen otroški dom je iz izbranega gradiva, zato razvija enostransko razum. Otroci so navajeni na tihoto, a takega miru ni v resnici, ako se pusti otrokom vsa svoboda. Ako nastane v njeni šoli malo nemira, zapiše učiteljica na tablo besedo »tiho«. Nato gredo otroci tiho in po prstih na svoje sedeže. Beseda »tiho« se zbrise, ko je vse mirno. Ali je to svoboda ali sila? V resnici je pri vzgoji otroška prostost nedosežen ideal in le pogojno mogoča. Montessorijeva poudarja veliko preveč individualnost kakor skupnost. Obzirnost do součencev se zelo goji, skupno delo za kak višji cilj in skupne igre pa stopajo zelo v ozadje. Seveda ima razvoj individualnih moči neoporečno vrednost in je izrečna podlaga za produktivno delo odraslega. Vendar se mora otrok kmalu učiti, da bo lahko svoje moči uporabljal za skupnost. Take izpopolnitve bi moderni delovni pouk zelo obogatil.

Čutna izkustva podlaga delovnega pouka.

Hribski.

Nova metodika zametava golo besedičenje in naslanja ves pouk na čutna izkustva, bodisi, da so jih učenci že doživeli ali pa jih šele doživljajo pri pouku, ki naj je urejen tako, da ustvarja izkustva. To je načelo novodobne metodike, po katerem predelujemo vso predpisano učno snov. Ne smemo pa jemati pri tem v poštev samo vidnih in zvočnih izkustev, ampak tudi izkustva ostalih čutov: okusa, vonja, tipa; celo čut mišičevja

in gibanja. Po fizijologiji vemo, da so vsi človeški organi prepleteni z živci ki vodijo od periferije v centralno možgansko snov, kjer reagirajo čutne dražljaje na zunaj po postopnem razporedu: občut, zaznava, nazor, predstava, pojem, sod, sklep. Spoznanje naše o predmetih pa je tem večje, čim več čutnih organov je sodelovalo pri opazovanju in spoznavanju posameznih predmetov. Treba si jih je ogledati, čuti njihov zvok, otipati jih in če možno še okusiti in ovonjati, kar je v prav mnogih slučajih stvarnega pouka mogoče. Dogajajo se nam slučajji, da ne spoznamo človeka, ki smo ga že videli in poznali, prej, dokler ne slišimo tudi njegovega glasu. Na videz ne ločimo vina od kisa — temveč šele po okusu. Sukno in raševino tembolj ločimo, ako ju otipljemo. Že po teh primerih nam je lahko jasno, da je pouk, ki se naslanja le na vizualnost, pomanjkljiv; še slabši pa je pouk, ki sloni samo na akustičnosti. Pa pomislimo še tudi na to, da so ljudje, tako tudi naši učenci, različnih tipov: vizualnih, akustičnih, motoričnih in mešanih, to je onih, pri katerih ni možno ugotoviti nadvladaje enega izmed navedenih tipov. Iz tega pa sledi, da moramo uravnati pouk tako, da pridejo na svoj račun pri prisvajanju obravnavane učne snovi učenci vseh navedenih tipov, ker sicer bi ne ravnali pravično; kajti pri golem monološkem pouku bi prišli v poštev le akustični tipi, oni vizualnega tipa pa bi bili prikrajšani in obratno. Pouk je uravnati tedaj tako da je plodonosen za vse različne tipe. To se zgodi na ta način, da omogočimo apercipijo tipom vseh vrst. To pa najbolj omogoča r o k o t v o r j e n j e, po katerem se najsigurneje okoristijo vsi v razredu se nahajajoči tipi. V rokotvorjenju tedaj tiči glavni povod in vzrok po zahtevah delovne šole. Izsledila ga je eksp. psih. didaktika. Namen delovne šole, boljše delovnega pouka, ni tedaj, izučiti koga za rokodelca, temveč po rokotvorjenju obogatiti učenčevo psiho po čutnih izkustvih, ki se pri rokotvorjenju vrše, v kolikor mogoče jasne in pravilne predstave, nazore, pojme, sode in sklepe. Oni učitelj, ki se v ta problem poglobi, ne poučuje monološko, duhomorno, ampak psihološko, budeč speče otroške duševne sile, izrabljajoč pri tem vsa v poštev prihajajoča čutila in s pomočjo teh ustvarjajoč potrebna izkustva.

Konkretno povedano: v I. razredu ne bo učitelj takoj prve dni pričel s poukom v branju, pisanju in računanju. Preiskal bo najprej duševno obzorje učencev — kvantitativno in kvalitativno. Vrzeli bo mašil in si pripravljaj temelj, na katerem bo pozneje gradil. Najprej bo tedaj napravil učence sposobne za pouk, kar pa ni možno doseči le po vidnem in slušnem čutu, ampak le združeno z manualnostjo ali rokotvorjenjem.

Preden moremo tedaj v prvem razredu pričeti s poučevanjem v branju moramo biti na jasnem, si li učenci pravilno predstavljajo različne prostorne razsežnosti, kakor: dolgo, kratko, visoko, nizko, pokončno, poševno, debelo, tanko, oglato, okroglo itd. itd. Spoznati jih moramo, v koliko razločujejo raznovrstnost barv in njih nijans; glede zvočnosti moramo vedeti, če že ločijo pojme: glasno, tiho, tolči, razbijati; glede vonja:

diši, smrdi; glede okusa: sladko, kislo, grenko; glede pojmovanja kožnega občutka: mrzlo, gorko; glede tipa: mehko, trdo, gladko, hrapavo, zobčasto itd. Učenci, ki še nimajo takih predstav, niso še sposobni za pouk. Treba jim je take predstave vzbuditi po izkustvu na tozadevnih predmetih, s katerimi lahko rokotvorijo. Stvar učitelja pa je, da si oskrbi tozadevnih predmetov v potrebnem številu. Z domnevo, da že 6 letni začetniki razpolagajo z vsemi tu navedenimi predstavami, se veliko greši po naših šolah.

V višjih razredih, ko že poznaš učence iz prejšnjih let, se lažje ravnaš po načelu novodobne didaktike, ki zahteva, da naslanjaš ves pouk na izkustva in opazovanja, ki zopet vodijo do izkustev. Opazujemo pa objekte in pojave, to je: s pomočjo objektov (predmetov) delamo poizkuse. V to svrhu si mora učitelj nabaviti opazovalni material, zlasti za nazorni, prirodopisni in fizikalni pouk. Za nazorni pouk vse take predmete, na katerih bode lahko posnemal že zgoraj navedene pojme, v kolikor ne more v ta namen izrabiti v razredu se nahajajočih predmetov, dalje platno, svilo, sukno, lepenko, papir različnih vrst, gumi, steklo, in sicer po toliko kosov, kolikor ima učencev v razredu. Na teh predmetih si bodo lahko prisvojili pojme: elastično, krhko, trdo itd. Ta pouk ne bo slonel na golem verbalizmu, ampak na neposrednih čutnih izkustvih. Ponekod imajo tudi opazovalne emare, kjer pa teh ni, si moramo pač pomagati na drug način. Navajati pa moramo učence, da bodo opazovali tudi izven šole. To dosežemo z opazovalnimi nalogami, ki jih beležijo v posebne beležnice. To je zelo umestno za opazovanje in spoznavanje prirode in nje pojavov. Prilike za to nam nudijo zlasti ob setvi kaljenju, cvetju, zorenju različnih rastlin; enako ob razvoju živali, kakor hroščev, ribic, žab in drugih. Ponekod imajo v šolah terarije in akvarije. Po deželskih šolah nam nadomešča terarije in akvarije bližnja šolska okolica, ki nam jo je le proučiti, spoznati in se temu primerno pripravljati na pouk. Okolica podeželskih šol, narava in življenje v nji nudita množino objektov za izkustva, ki jih učenci doživljajo lahko neposredno po navodilih učiteljevih. Za posredna izkustva pa pride v poštev predvsem fizikalni pouk. Pri tem pouku so poizkusi že dolgo let v praksi in veljavi. Toda doslej je eksperimentiral učitelj sam, učenci pa so pasivno opazovali. Sedanja delovna šola — kakršna bi pač naj bila — stremi za tem, da eksperimentirajo učenci sami. Pa to ne samo v fizikalnem pouku, ampak v vseh slučajih, v katerih je količjak mogoče nabrati si izkustev po lastni samodelavnosti ali po lastnem rokotvorjenju. Naj omenim pri tem računski pouk v I. razredu. Mnogo let se učiteljstvo že poslužuje v računskem pouku I. in še II. razr. le znanega ruskega računalu, s katerim poočituje začetne numerične pojme računstva. To poočitovanje pa je le pasivno in aktivno samo za onega, ki je pozvan k računalu, da tam premiče računske kroglice in rešuje dane mu naloge. In vendar, kako enostavno je pritegniti vse učence v aktivno sodelovanje! Fiziol, ka-

menčki, klinčki, ki jih vsak učenec lahko prinese s seboj, pritegnejo v aktivno sodelovanje vse učence. In vendar se še dandanes dobijo učitelji, ki se drže že tolikokrat obsojene stare računske metode, ki vsled njenega pasivnega načina mori po aktivnosti hrepenečo otroško dušo. In tudi tiste abecedne stenske table še sedaj prekomerno mučijo učence, dasi jih prav enostavni aparati s posameznimi črkami s 100 odstotnim uspehom lahko nadomestijo, ker pri uporabi istih ne sodeluje aktivno le posamezen učenec, temveč vsi hkrati. Pri tej priliki moram zopet opozoriti na to, kolike važnosti je, da si je učitelj svest različnih tipov, ki jih ima v razredu. Vidnim tipom zadostujejo morda za apercepcijo zgolj slike, drugim pa ne. Ta nedostatek pa mu je mogoče odpraviti le z rokotvorjenjem, s katerim se bude duševne sile vseh tipov, tako tudi vizualnih in akustičnih. Za spoznavanje dolžin imej vsak učenec svojo mersko palico ali merski (metrski) trak, s katerim naj meri predmete; za tehtanje uteže in tehtnico; za kupovanje in prodajanje naj si izrežejo učenci denar etc. Tako se vpelje življenje v šolo! Pa pojdimo še nekoliko dalje! Koliko aktivne duševne delavnosti in prožnosti lahko uvedemo pri pouku v kemiji in fiziki s prav preprostimi sredstvi brez vseh dragih pripomočkov. Navedem le nekatera: pluta, kovinski koščki, žica, pločevinasti trakovi, steklene cevke, poizkusne steklenice, izrabljene medicinske steklenice, umivalne skledе, vodne posodice, stari stekleni tintniki, ki se dajo prirediti v gorilnike, stenj, volneni odpadki in drugo... Vse to pa lahko prinesejo učenci v šolo zaštonj. S takimi rečmi napravimo v šoli neverjetno veliko poizkusov in spodbudimo učence, da jih proizvajajo tudi sami tako v šoli in tudi doma. Za zgled: V razredu obravnavamo izvor toplote. Poizkusi učencev po primeru delovne metode: 1. otiranje rok — se segrejejo; 2. skozi pluto vtaknemo pletilno iglo in jo drgnemo — igla se segreje; 3. leseno šibico drgnemo skozi luknjico (rinčico na črevljih) — se tako segreje, da začne tleti; 4. novce drgnemo ob ravnilo — postane tako gorak, da ga ne moremo več držati; 5. žebelj zabijemo — se segreje; 6. z noževo klino udarjamo ob kremenjaku — iskre; 7. papir, oblanice zažgemo — ostane nam pepel itd. itd. S takimi poizkusi, ki naj jih učenci sami izvajajo, pridejo do spoznanja, kako nastane toplota, oziroma o izvorih toplote. Človeška duša je pač taka, da reagira aktivno na zunanje vtise, t. j. hoče se ji ustvarjanja, oblikovanja. Ona ne vzprejema zgolj pasivno, kakor plošča »in camera«, temveč postane ob in po vzprejemu vtisov — aktivna. Odtod imamo tudi umetnike vseh mogočih vrst: pisatelje, slikarje, kiparje, skladatelje itd. Iz spoznanja te lastnosti človeške duše pa izvira tudi zahteva delovnega metodičnega poučevanja, ki si utira pot tudi pri nas, naslanjaje se na izkustva. Kdor se hoče o tem temeljito poučiti, mu priporočam knjigo: *Wesen und Gestaltung der Arbeitsschule von Franz Weigl*. Dobi se za 40 Din v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani. Po tej knjigi je posnet tudi pričujoči članek.

Šolstvo na Poljskem.

Dr. L. Sušnik.

Uvod.

Prosveta v republiki Poljski¹ je še danes v raznih pokrajinah na kaj različni višini. To je posledica zgodovinskih razmer.

Poljaki stoje s svojo državo že tisoč let na braniku zapada proti vzhodu. Slično kot mi na jugu so bili čuvarji zapadne omike proti vpadom iz orient. Radi se ponašajo s tem, da so imeli že l. 1364. (jagelonsko) univerzo v Krakovu, da so doživeli v 16. stoletju pravo »zlato dobo«, da so dobili kot prvi v Evropi že pred več kot 150 leti (1773) svoje naučno ministrstvo (narodno vzgojno komisijo), ki je v skladu z načeli prosvetljene dobe začrtala širok in moderen šolski program. Prej so skrbeli v 17. in 18. stol. za šolstvo največ jezuiti in piaristi. Po ustavi 3. maja 1791 je prevzela njih imetje in nalogo omenjena komisija, toda vsled razpada države l. 1795. ni mogla izvesti vseh svojih načrtov.

Po razdelitvi se je Poljakom v šolskem oziru še najbolj godilo pod Avstrijo, zlasti odkar so l. 1867. dobili obsežno avtonomijo z lastnim deželnim šolskim svetom. Tako so se v Galiciji lahko nemoteno razvijali, poljščina je bila uvedena v šole vseh stopenj, imeli so dovolj srednjih šol in dve cvetoči univerzi: v Krakovu in Lvovu. Tu so si ustvarili kader lastne inteligence, ki je po svetovni vojni prav prišel celi državi; tu je tudi še sedaj izobrazba ljudstva največja.

Najslabše so bile razmere pod Nemčijo. Tu se je vršila germanizacija (celo potom nemške kolonizacije) na celi črti in Poljaki sploh niso imeli svojih šol. Posledice niso izostale. V Veliki Poljski in na Poznanjskem so Poljaki največ izgubili v narodnem oziru, kot se je pokazalo to ob priliki plebiscita tudi v Šleziji, dasi so na drugi strani te pokrajine sicer najbolj napredne, zlasti v gospodarskem oziru.

Pod Rusijo so trpeli Poljaki v verskem in narodnem pogledu čedalje bolj. L. 1907. je bilo v bivšem poljskem kraljestvu pod Rusi manj šol kot še l. 1840. Vlada se je bala separatizma in je v l. 1864.—1870. odrekla

¹ Prim. G. Lafond et P. Desfeuilles, *La Pologne au travail*, Paris 1925; — M. Hénon, *L'Instruction publique en Pologne* (*Mercure de France* 1. okt. 1925, 118—131); — Helena Grotowska, *Le développement de l'instruction publique en Pologne* (*Le Monde Slave* IIIe Année, No. 7 — Juillet 1926, p. 123—143); — Maucourant, *Écoles normales de Pologne* (*Revue pédagogique*, zv. LXXXIV, 198); — *Bulletin international*, izd. Bureau international des Fédérations nationales du Personnel de l'Enseignement secondaire public, labors No. 10, Juin 1924; *Pologne*, str. 37—40; — Dr. Stanislaw Lempicki, *Visoke škole u Poljskoj* (*Nastavni Vjesnik*, Zagreb 1926, 370—376); — Dr. Boh. Vydra, *Nova polska škola střední* (*Střední škola*, Praha XXIX, 63—69); — *Das Fachschulwesen in Polen* (*Prager Presse* 25. dec. 1925, str. 7); — *Savremena Poljska* (*Obzor* 14. marca 1926, o šolstvu piše Jan Cynarski, str. 6 s); — *Razvoj školstva u Poljskoj* (*Slobodna Tribuna* 17. okt. 1925, str. 7); — Mieczysław Ziemnowicz, *Projekt ustawy o ustroju szkolnictwa w Rzeczypospolitej Polskiej* (*Przegląd Współczesny*, Styczen 1926, Nr. 45, 87—101); — Dr. Jan Magiera, *Šolstvo v republiki Poljski* (*Novi Zapiski* 1922, 69 ss.) i, dr.

ob proglasitvi zakonov v zemstvih in občinah raznim obrobni narodom pravico do samouprave. Med ostalimi so bili tudi Poljaki oropani pravice vzgajati otroke v lastnem jeziku. Pod birokratično upravo se je vršila v javnih šolah vedno jačja rusifikacija: ruščina je bila povsod obvezen učni jezik, prepovedano je bilo izdajati šolske knjige v drugih jezikih. — Sličen pritisk je vladal v verskem oziru in pred l. 1905. ni bilo v Rusiji nobene verske svobode. Šele revolucija tega leta je izsilila carju zakon o verski toleranci.² Sicer pa sta poljska šlahta in meščanstvo v 2. polovici 19. stoletja iz gospodarskih ozirov držala že precej z Rusi, njune zahteve glede avtonomije so bile že omejene in tudi pri socialnih demokratih organizirano delavstvo je bilo centralistično orientirano.³

V oktobru 1905 je carski ukaz dovolil zopet tudi poljski pouk, a samo v privatnih šolah, brez pravice in ugodnosti državnih šol. Vendar pomeni to začetek novega razvoja poljskega šolstva. Poljaki so poslej ustanovili mnogo zasebnih srednjih šol, zlasti klasičnih in realnih gimnazij — in še sedaj je na Poljskem skoraj dvakrat toliko privatnih srednjih šol kakor državnih. Njih zrelostna spričevala niso veljala na ruskih vseučiliščih in tehnikah, pač pa na avstrijskih, belgijskih, francoskih, italijanskih in švicarskih, na katerih je poljska akademska mladina odslej tudi večinoma študirala. Rusko univerzo v Varšavi je bojkotirala, pač pa se je leta 1906. obnovila privatna poljska univerza v Varšavi, ki obstoji še danes. V ostalem ozemlju vzhodno od kongresne Poljske pa niso Rusi dopustili nobenih poljskih šol, niti javnih, niti zasebnih — in tako je v teh krajih še sedaj prosveta najslabše razvita, nova državna šola še ne funkcijonira v celoti in tudi privatnih šol je relativno najmanj.

Za časa okupacije v svetovni vojni so Poljaki hiteli, da čimprej nadomeste ruske šole s poljskimi. Že začetkom svetovne vojne se je ustanovila v Varšavi pedagoška komisija, ki je pripravljala delo za obnovo na podlagi krakovskega načrta iz l. 1905. Nemci so hoteli sicer že leta 1915. izvesti germanizacijo šolstva, a ker ni šlo, so ga morali prepustiti začasnim poljskim vladam. Leta 1915. sta bili oživotvorjeni poljska univerza in politehnika v Varšavi. Koncem leta 1919. je prevzela šolstvo v svoje roke neodvisna vlada in ga na novo organizirala s ciljem unifikacije, razširjenja šolskega omrežja, zmanjšanja nepismenosti, splošne šolske obveznosti in skrbi za manjšine.

Ne le predzgodovina, temveč tudi dejanske razmere v novi državi so postavile vlado pred težke naloge.

Poljska (388.328 km²) je v nacionalnem oziru zelo neenotna država. Poljaki imajo med 27.187.690 prebivalci (po štetju iz l. 1921.; sedaj jih bo kmalu 30 milijonov) — kot pravijo tuji avtorji — le dcbro večino⁴;

² Prim. Grégoire Alexinsky, *La Russie moderne* nouvelle ed., Paris 1917, s. 286 ss.

³ Cf. Alexinsky l. c. 278.

⁴ Hickmanns *Geographisch-statistischer Universalatlas* iz l. 1924. navaja 55·5%, W. Vogel, *Das neue Europa* iz l. 1925. 64%. N. Turchi v *L'Euvropa orientale* 20. apr. 1925, str. 294 pa 60%.

poleg njih bivajo v sedanjih mejah, ki so se po riškem miru l. 1921. razširile daleč na vzhod, še številni Rusini (5 milijonov), Belorusi (1·7 milijonov), Judje (3·15 milijonov), Nemci (2·2 milijonov) i. dr. Ali kot trdijo Poljaki sami, imajo celo do 70%, manjšine pa le 30%. Nepoljakom naj bi bil z raznimi zakoni iz srede l. 1924. omogočen prost razvoj, toda njihovi zastopniki so tedaj ostro protestirali, češ da značijo veliko zapostavljanje manjšin. Poljaki si zelo prizadevajo, da bi si te narodnosti čim bolj asimilirali, a to ne gre brez krivic in pristranosti.

Pri tem igra tudi verski moment svojo vlogo. Katoličani (62·2%) imajo faktično vodstvo, grkokatolikov je 12%, židov 11%, pravoslavni 9% itd. Ustava, ki je bila definitivno sprejeta 17. marca 1921, je narejena po francoskem vzorcu. Slovi kot jako demokratična, saj imajo celo ženske volivno pravico, tako da so morali lani (1926) dati predsedniku zopet več pravic in je dokaj decentralistična (razen vojske, sodstva, financ, železnic, pošte in telegrafa ter agrara upravljajo vojvode in staroste na čelu 15 vojvodstev, Varšave in Vilne ozir. okrajev vse ostale zadeve). Po ustavi nimajo katoliki predpravice; proglašena je svoboda vere, prepričanja in bogočastja; posamezne veroizpovedi urejajo svoje zadeve prosto in samostojno v sporazumu z državno oblastjo. A pravoslavna cerkev v Poljski se je nedavno — gotovo ne brez prizadevanja države — osamosvojila in postala avtokefalna. L. 1925. je bil sklenjen s sveto stolico konkordat (podpisan 10. febr.; ratificiran 2. junija), ki se že izvaja, a proti kateremu so zaradi Vilne ostro protestirali Litvanci³. — Glede šolstva je obveljalo načelo paritete, šola je tedaj simultanska.

Tudi socialne razmere niso ravno ugodne. Kmetje tvorijo še danes tri četrtine prebivalstva v celi Poljski, a imajo le dve tretjini zemlje v svoji posesti. Notranji strankarski boji so sploh zelo hudi in strasten radikalizem je značilen za skrajno desnico in skrajno levico, tako da se dolgo tlačeni in zato zaostali kmetški stan napram plemstvu in buržoaziji na eni ter proletarijatu na drugi strani ne more prav uveljaviti. Radi dragih privatnih srednjih šol so mogli namreč prej doseči višjo izobrazbo večinoma le otroci boljših slojev.

Če pridenemo zraven še finančne težave in neugoden zunanjepolitični položaj, potem lahko razumemo, da je bila preosnova šolstva po vojni res velika in težavna naloga, ki je pa že v veliki meri rešena, tako da ima sedaj Poljska že dokaj izenačen odgojni sistem.

Sedanje stanje šolstva.

1. Šolska uprava.

Šolstvo na Poljskem sloni v upravnem oziru na decentralizaciji. Cela republika je razdeljena na 11 okrožij (a njih število se bo še pomnožilo); na čelu jim stoje pod nadzorstvom ministrstva kuratorji, ki jih imenuje

³ Prim. L'Europa orientale, Rim, 30. aprila 1925, str. 294 ss. in 31. avgusta 1925.

predsednik republike. Ti imajo pravico samostojno reševati celo vrsto važnih vprašanj. Podrejeni so jim šolski nadzorniki za osnovne šole (eden za vsak šolski okraj). Tudi srednje šole spadajo v ta področja, a nadzirajo jih direktno kuratorji.

2. Osnovne šole.

Pred svetovno vojno so imeli pod Nemčijo na Velikopoljskem in Poznanjskem osemletno šolsko obveznost, pod Avstrijo v Galiciji (Malo-poljski) šestletno (v mestih sedemletno), na ruskem Poljskem, ki tvori več kot polovico poljske zemlje, pa ni bilo nikake šolske dolžnosti. Sejm je postavil že v februarju 1919 načelo obveznosti pri splošnem šolskem pouku za dobo od 7. do 14. leta. Vlada ga je začela izvajati l. 1923./24. i na ozemlju bivšega poljskega kraljestva, končna realizacija pa je nastavljena šele za l. 1930. A že pred l. 1923. je vlada kljub težkim prilikam veliko storila za napredek šolstva. V sedmih letih po vojni je napravila poljska šola znaten korak navzgor.

Pod Rusi je hodilo v kongresni Poljski l. 1911. 370.576 otrok v ljudske šole, l. 1923./24. pa že 1,345.586 otrok, t. j. za 263% več. V bivši Galiciji se je zvišalo število šol v tem času za 1000. Statistika za l. 1922./23. je naštel za vso državo 27.384 osnovnih šol (med njimi 26.653 državnih) z 62.003 učitelji in 3,208.352 učenci, za l. 1923./24. pa 3,248.000 učencev. Privatnih šol je bilo 731 z 2892 učitelji in 76.278 otroki. Šolo je obiskovalo l. 1922./23. 65.1% šoloobvezne dece, l. 1923./24. pa že 71.1%; sedaj menda že 80%. Pred vojno je bilo na celem ozemlju le 18.400 osnovnih šol z 2,431.836 otroki. Učni jezik je bil poljski v 22.347, nemški v 1217, ukrajinski v 3025, beloruski v 32, češki v 39, litavski v 92, židovski (yiddisch) v 113, hebrejski v 71, ruski v 11 šolah. Zastopanih je bilo torej nič manj kot devet jezikov. Če seštejemo vse manjšinske šole, vidimo, da jih je 4600, t. j. ena šestina vseh, kar znači, da jih je najmanj polovico premalo. Ostale so utrakvistične, n. pr. 332 poljskonemških, 89 poljsko-ukrajinskih, 3 češkopoljske, 1 litavskopoljska, 6 židovskopoljskih in 1 hebrejskopoljska, skupaj 434.

Čujmo sedaj mimo poljskih uradnih podatkov še drug glas!

V Galiciji prebiva štiri milijone Ukrajincev, ki imajo 1883 lastnih javnih osnovnih šol in 622 dvojezičnih proti 4500 poljskim. Ukrajinske šole imajo tu ca. 36.000 učencev, poljske pa 575.000, kar dokazuje, da je veliko število ukrajinskih otrok prisiljeno posecati poljske šole, da ne govorimo o tistih, ki ostanejo pri teh razmerah nepismeni. Posebej v mestih je na 727 osnovnih šol le šest ukrajinskih. Poljska država daje Ukrajincem le dve učiteljski na 28 (osem dvojezičnih), osem srednjih šol (licejev ali kolegijev) na 78, in niti ene obrtne šole. Privatnih je 33 osnovnih, dve učiteljski, 12 srednjih šol, štiri obrtne šole oz. tečaji, poleg tega še štiri učiteljska in dve srednji šoli, ki jih vzdržuje kongregacija Bazilijancev. — Kar se tiče univerz, so bile rusinske stolice v Lvovu pod Poljsko odpravljene. A ustanovitev ukrajinske univerze v

Pragi je napotila Poljake, da ponudijo Rusinom univerzo v Krakovu, a ti jo hočejo imeti v Lvovu, Stanislavovu ali Przemyslu in to vprašanje še sedaj ni rešeno. — Izven Galicije ima Poljska veliko ukrajinsko ozemlje (po riškem miru), Volin, Holm, Podlahije in Polesje z dva milijona prebivalci, ki imajo v celoti le 70 ukrajinskih osnovnih šol. Belorusov je v Poljski 1.600.000 z nekaj ljudskimi šolami, a nobene državne srednje. Zato se radi zatekajo v Kovno (Litva) in v Prago.⁶

Na tistem ozemlju, kjer so imeli l. 1912. Ukrajinci že 2612 ljudskih šol, jih imajo sedaj samo 867 in še od teh je velika večina (586) le enorazrednih, 244 dvorazrednih in 57 jih ima več kot dva razreda, dočim so poljske šole v teh krajih vsaj štirirazredne.⁷

Ukrajinski narodnjaki vzdržujejo v Lvovu tudi še nadalje tajna predavanja nepriznane ukrajinske univerze.

Bolje se godi na šolskem polju Nemcem v Poljski. Dočim ima poldrug milijon Poljakov v Nemčiji le kakih 20 šol, ima 1.3 milijona Nemcev na Poljskem (l. 1924.) 1200 ljudskih šol, 12 državnih licejev (srednjih šol) in mnogo privatnih šol raznih vrst (131, med njimi 25 srednjih šol in eno normalko.)⁸

Kako so urejene navadne ljudske šole?

Osnovne šole imajo različno število oddelkov. Šola s 40—60 otrok ima en razred in enega učitelja, s 60—100 otrok dva razreda in dva učitelja in tako dalje za vsakih 50 učencev en razred in enega učitelja več, šola z nad 300 otrok ima n. pr. sedem učiteljev in sedem razredov. A take šole z več kot štirimi razredi se nahajajo le v večjih mestih, čeprav naj bi bile po novih načrtih običajne. Višjih osnovnih šol je bilo l. 1921./22. le 1715, torej še jako malo. Najbolj navadne so menda še zdaj dvorazrednice.

Kar zadeva učni načrt, ni omeniti glede glavnih predmetov nič posebnega. Verouk se poučuje povsod v vseh razredih po dve uri na teden, ročna dela za dečke v glavnem 2—4 ure, za deklice v 3.—7. razredu po dve uri, petje večjidel po dve uri, risanje večinoma po dve uri, igre in telovadba 6/2—4/2 ur. V 5.—7. razredu se uči en tuji jezik 4—3 ure.

V splošnem se lahko še vedno reče, da je na Poljskem osnovno šolstvo navzlic velikemu napredku napram visoki stopnji srednjega, višjega in v zadnjem času tudi strokovnega šolstva le še premalo razvito; v tem se zrcalijo še stare posebne socialne razmere. Najboljše so še zmeraj razmere v Galiciji. Drugod pa ostaja na tem polju še veliko dela. Saj je bilo še l. 1922. na Poljskem povprečno 50% analfabetov. L. 1925. je bilo po ugotovitvah šolskih nadzornikov v raznih pokrajinah od 25 do 80%

⁶ Prim. Le Monde slave, No. 4, avril 1925, str. 153 (po Slov. Přeledu).

⁷ Prim. J. Šedivy v »Slovenču« 27. julija 1926, str. 2.

⁸ Prim. L'Europa orientale, 31. julija 1925, str. 503.

nepismenih, največ v vzhodnih ruskih predelih, ki so očitvidno najbolj zanemarjeni. Zato naglašajo šolniki važnost in potrebo pošolske izobrazbe z državnimi in privatnimi sredstvi, ki se naj ji posveti vsa inteligenca.⁹

Največje težkoče povzroča razen v Galiciji še vedno pomanjkanje učnih moči. L. 1911. je bilo 48.000 ljudskošolskih učiteljev, med njimi le 18.729 v bivših ruskih pokrajinah, a še od teh so bili premnogi tako zvani »vojni« učitelji brez zadostne predizobrazbe. Vlada je organizirala zanje počitniške tečaje in jim določila gotov rok za izpite. Sedaj je tudi v tem oziru že bolje.

Za izobrazbo učiteljev je več možnosti.

V Varšavi je deloval od l. 1918. (redno od l. 1921.) dalje državni pedagoški zavod za boljšo kvalifikacijo učiteljev, ki je bil zelo potreben za hitri razvoj šolstva, a je bil letos ukinjen. Potem imajo enoletne tečaje za absolvente srednjih šol. Navadno se šolajo bodoči učitelji v petletnih učiteljskih, na katera vstopijo po dopolnjeni sedemletni splošni šoli. Takih javnih učiteljskih za moške je bilo l. 1920./21. 62, za ženske 25, začasno mešana 3, skupaj 90, l. 1923./24. pa moških 69, ženskih 35, mešanih 12, skupaj 116, sedaj 120, dočim jih je bilo l. 1919. vseh komaj 24. Privatnih učiteljskih je bilo l. 1920./21. za moške 4, za ženske 50, začasno mešana 3, skupaj 57, l. 1923./24. pa moška 4, ženskih 56, mešanih 6, tedaj skupaj 66, sedaj 71, l. 1919. pa 49. Učiteljska tečaja sta bila leta 1920./21. dva, l. 1923./24. pa štiri. Vseh dijakov je bilo l. 1920./21. moških 9956, ženskih 10.085, skupaj 20.041, l. 1923./24. pa moških 13.216, ženskih 16.656, skupaj 29.872.

Vrhu tega obstoje višji učiteljski tečaji za izbrane učitelje z dveletno službeno dobo, ki služijo specializaciji in pripravi za ravnatelje večjih šol. Na javnem učiteljskem institutu v Varšavi je bil vpeljan i dveletni študij za pripravo na vodilna mesta pri osnovnem šolstvu.

Poljska skrbi tudi za vzgojo abnormalnih otrok. L. 1923./24. je bilo v državi 30 posebnih zavodov in 70 sekcij pri osnovnih šolah s skupaj 3328 dece. Največ je bilo med temi internatov: 27, in sicer 6 državnih, 21 občinskih, okrajnih ali privatnih. Učitelji za to panogo se vzgajajo na javnem zavodu za specialno pedagogiko v Varšavi, ki je bil ustanovljen l. 1922. L. 1925. je štel 23 absolventov, sedaj ima 28 obiskovalcev.

Tudi v splošnih šolah je razvita skrb za higijeno, srednje i. dr. šole v mestih imajo šolske zdravnike in dentiste, po deželi pa nadzirajo otroke okrajni zdravniki. Sploh so v veljavi pri šolstvu najnovejše metode in načela. Šola skuša biti v resnici demokratična.

Proračun prosvetnega ministrstva je znašal l. 1921. 40 milijonov zlotih (52% splošnih drž. izdatkov), l. 1924. 229.6 milijona (14%) in leta 1925. 3236 milijona (16%), posebej v Šleziji še vrhu tega 24.4 milijona.

⁹ Prim. Gazeta poranna warszawska, 27. oktobra 1925, 7.

Država izda na glavo 12.5 zl. v prosvetne namere, država in samoupravna telesa skupaj pa 20 zl.

Kar se tiče izvenšolskega prosvetnega dela, je čisto v rokah javnosti. Prosvetno ministristvo ima tozadeven poseben oddelek, ki podpira privatno inicijativo. Na tem polju se odlikujejo zlasti razne šolske matice.

Na čelu poljskih prosvetnih organizacij stoji izvršilni odbor, ki obsega šest velikih prosvetnih zvez oz. društev.¹⁰ Najbolj znana je »Polska Macierz Szkolna« s sedežem v Varšavi. Obsega 244 skupin s 539 knjižnicami in 179.334 knjigami. Prireja tečaje za odrasle in kurze za kulturne delavce. Na deželi vzdržuje 308 čitalnic. V preteklem letu je priredila 1062 predavanj in 448 raznih prireditev. Vzdržuje tudi 10 ljudskih vseučilišč, 23 osnovnih šol, 22 srednjih šol in 40 strokovnih šol, 25 (malih) semenišč in 22 predšol. Število članov znaša 18.274. Dohodki so bili 1.647.015 zl., izdatki pa 1.584.427 zl. Tedaj ogromen obrat, najbolj značilno pa je sodelovanje pri šolstvu samem.

Podoben delokrog imajo ostala društva. »Towarzystwo Szkoły Ludowej« za štiri vojvodstva v malopoljski ima 270 skupin, 1217 knjižnic z 229.766 knjigami, 132 čitalnic, 10 srednjih šol in mnogo drugih, članov pa 26.000. »Towarzystwo czytelników ludowych«, ki deluje v treh zapadnih vojvodstvih, šteje 1008 bibliotek z 211.282 zvezki in 11 čitalnic. »Polska Macierz Szkolna ziem wschodnich« v Vilni ima 17 knjižnic s 16.858 zvezki, 17 čitalnic, dve srednji šoli i. dr. »Polska Macierz Szkolna Cieszyńska« (Tešín) obsega 56 skupin, 56 knjižnic z 10.328 zvezki in 56 čitalnicami. »Polska Macierz Szkolna« za Gdansk vzdržuje osem otroških vrtec, 22 osnovnih tečajev in eno gimnazijo.

V celoti so znašali izdatki 3.373.136 zl. in prejemki 3.460.279 zl. (fondi, članarina, ustanove, volila in zbirke na vsakoletnih majskih tednih).

3. Strokovno šolstvo.

Pred svetovno vojno je bilo strokovno šolstvo na Poljskem sistematično zanemarjano. Udeleževala se je tu le privatna iniciativa, kar je bilo tem lažje, ker je bilo pri teh šolah več prostosti kot sicer. Zato še zdaj prevladujejo — in to vedno bolj — zasebne strokovne šole, zlasti pri trgovskih in ženskih strokovnih.

Te šole so kaj različne vrste.

Zelo enostavne so nadaljevalne šole, ki jih vzdržujejo zveze občin ali društva in podpira država. Namenjene so mladini z le osnovno izobrazbo, zaposleni pri industriji ali trgovini; pouk se vrši tri mesece v večernih urah. L. 1923./24. jih je bilo 302 s 1336 razredi in 47.230 učenci, l. 1924./25. pa 340 z 1779 razredi in 51.930 učenci. Sedaj jih je kakih 350.

Rokodelske šole naj metodično šolajo bodoče rokodelce in kvalificirane tovarniške delavce z osnovno šolo, stare vsaj 14—16 let

¹⁰ Prim. podrobnosti v »Prager Presse«, 26. avgusta 1926, str. 5.

Tečaji trajajo 2—4 leta. L. 1923./24. je bilo javnih šol oz. tečajev 31, občinskih, družbenih, privatnih 29, skupaj 60 s 142 sekcijami in 5346 učenci, naslednjega leta pa 27 javnih, 49 občinskih itd., skupaj 76 s 153 sekcijami in 6537 učenci.

Tehniške in agrotehniške šole in tečaji za izobrazbo pomožnih tehnikov sprejemajo absolvente popolnih (7 l.) osnovnih ali rokodelskih šol. Študij traja 3—4 leta. Bilo jih je l. 1923./24. javnih 40, privatnih 7, skupaj 47 s 86 oddelki in 6864 učenci, l. 1924./25. pa 40 javnih, 8 privatnih, skupaj 48 z 91 oddelki in 7405 učenci.

Šole za umetelno obrt s 4—5 letnim študijem sprejemajo primerno nadarjene dijake. L. 1923./24. so bile javne tri, privatni dve, skupaj pet z devetimi oddelki in 555 učenci, sledečega leta pa tri javne, ena privatna z osmimi oddelki in 500 učenci.

Trgovske šole za absolvente popolnih osnovnih šol imajo triletno študijsko dobo. L. 1923./24. je bilo 14 javnih, 131 družbenih in privatnih, skupaj 145 s 13.446 učenci, l. 1924./25. pa 15 javnih, 182 ostalih (privatnih itd.), skupaj 197 z 18.400 učenci. Državnih je sedaj jako malo.

Ženske strokovne šole nudijo absolventinjam popolnih splošnih šol v treh letih praktično izobrazbo za razne poklice. Bilo je l. 1923./24. 22 javnih, 106 privatnih, skupaj 128 z 216 oddelki in 8537 učenkami, l. 1924./25. pa 26 javnih, 138 privatnih, skupaj 164 z 251 oddelki in 9893 učenkami.

Vseh strokovnih šol je bilo torej l. 1923./24. 687 z 82.478 učenci oziroma učenkami, l. 1924./25. pa 829 s 94.665 dijaki.

K temu je treba prišteti še nižje kmetijske šole, ki so podrejene poljedelskemu ministrstvu. L. 1923. je bilo državnih kmetijskih in gozdarskih šol za moške pet, za ženske ena, samoupravnih in privatnih za moške 56, za ženske 23, samoupravnih vrtnarskih (ena privatna) za moške pet, skupaj 90 z 2520 učenci, l. 1925. pa drž. kmetijskih in gozdarskih za moške šest, za ženske ena, samoupravnih in privatnih za moške 60, za ženske 25, vrtnarskih pet, skupaj 97 s 3430 učenci. Država stori torej še premalo za kmetijski pouk. Če pomislimo, da se z agrarno reformo dele veleposestva na srednje in male kmetije, bi zelo rabila kmetiška mladina in tudi odrastli intenzivnega kmetijskega pouka.

Omenimo naj še razne umetnostne šole, ki so dokaj številne, saj imajo Poljaki mnogo smisla in daru za umetnost.

Med višje spadata dva državna glasbena konservatorija in dva privatna ter Chopinova glasbena šola. K srednjim: štirje drugi konservatoriji in krakovski glasbeni institut. Dalje imajo 61 zasebnih šol za ritmično telovadbo, dramatsko umetnost itd., 48 (občinskih, družbenih, zasebnih) šol za slikarstvo, risanje, kiparstvo, umetelno obrt s 1440 učencih obeh spolov. Skupaj je bilo l. 1923./24. 120 artistskih šol nižje stopnje z 9285 učenci.

Če se oziramo le na strokovne šole in tečaje, ki spadajo pod prosvetno ministrstvo, vidimo, da se je njih število po vojni skoraj potrojilo.

L. 1919. jih je bilo šele 303,¹¹ l. 1924./25. pa 829 z nad 94.000 učenci. Toda navzlic temu velikemu napredku jih je z ozirom na 250.000 vajeniške mladine še mnogo premalo. Pri tem opazamo, da državni zavodi daleč zaostajajo po številu za samoupravnimi in privatnimi in da se sorazmerno z njimi tudi manj množe. Strokovno šolstvo sloni tedaj v ogromni večini na ramah zasebne iniciative, kar samo na sebi ne bi bilo nič hudega; težava je zlasti v tem, ker so na ta način šole predrage. Najmanjši stroški za strokovnonadaljevalno šolanje znašajo letno 50 zl., v rokodelskih šolah pa 600 zl., kar revnim seveda onemogoča vstop. V tem oziru bi morala država vsekakor priti s primernim zakonom in z večjimi podporami strokovnemu šolstvu še bolj na pomoč. (Dalje.)

Listek

Kvarjenje slovenščine.

Zadnja desetletja sta lepo razvijajoče se slovensko šolstvo in slovensko knjištvo blagodejno vplivala na narodno govorico, da se je začela zenačevati in čistiti, tako da so prej precej pogosti germanizmi izginjali drug za drugim. Zadnji čas je pa pljusnil iz mest na deželo nov val, ki grozi uničiti jezikovni napredek, udomačiti poleg prejšnjih tujk (klasa, direktor i. p.) še nove (kuluk, kaldrmina) ter uveljaviti različne jezikovne nepravilnosti.

Čudno je, da je jezik (govorica) po mestih razmeroma slabši kakor na deželi; pa je resnično, kakor nam to zadosti jasno pričata Zane 'z Iblane in Boltatu Pepe s Kudeluga¹. Menda bo k temu vzrok to, da se v mestih družijo najrazličnejši sloji z vseh krajev ter se zlasti uveljavljajo njih napake. Tudi prej pogosto tujerodno stanovništvo je marsikaj pokvarilo. Sicer podeželje tudi ni brez napak, vendar njega govorica daje jezikoslovcu dosti opore za ugotovitev slovnških pravil. Grešnik, ki je narodno govorico že pozabil, slovnice pa se ne še naučil, kvari z napačnimi oblikami pravilnost jezika, se jezi nad slovnčarji in si duši vest s puhlim izgovorom, da si je take oblike narod sam prikojil za svoje potrebe. Toda »narod« je pri tem najčeseče nedolžen; če kdo rabi take oblike, so ga navadno zapeljale slabo pisane novine in knjige.

Kdor je izza mladih let navajen na pravilne besedne oblike, ga kaj neprijetno dirnejo napačne, zlasti če se začno udomačevati še v knjigi, ki jih zanaša med narod in mu kvari pravilno govorico. Takih nakaz imamo mnogo; za zgled naj navedem le nekatere.

Za moje mladosti so govorili: Poklič! Stanka! Naročil sem Perku. Sinaka je pokaral. Z Metelkom sva se sprehajala. — Polagoma so meščani začeli te besede podaljševati: Stankota, Perkotu, sinkota, z Metelkotom — začeli so jih pisati v časopisih in knjigah in danes naletiš nanje že v uglednem leposlovnem listu, čigar urednik bi bil skrajno užaljen, če bi mu kdo očital slabo slovenščino.

Podobno se v govoru godi moškim samostalniki na -a: Videl sem Lukata. Povej Matijatu! Obrezatov konj. — Če bodo jezikoslovci, uredniki in korektorji tako prizanesljivi, bomo imeli kmalu tudi te oblike v knjigi. (Primeri Boltatuga Pepeta: Bolta — Boltata, Boltatu = Boltatov nam. Boltov.)

Enako ali še bolj kakor podaljševanje moških samostalnikov na -o je prišlo v navado izpuščanje polnoglasnega e pri samostalniki na -šek (nastalo iz -ščak)

¹¹ Prim. *Gazeta poranna warszawska*, 30. oktobra 1925, str. 5.

¹ Pod tema naslovoma so pred leti časopisi objavljali šaljivke v »ljubljanščini«.

v sklonih, različnih od imenovalnika. Narod izpušča le polglasni *e*, n. pr. Turek (Turk) Turka; Bobek (Bob'k), Bobka itd.; polnoglasni *e* izreka v vseh sklonih, n. pr. Zagorška, Zidanšku, Slomškovu spisi itd. Toda meščanom se je zahotelo izrekati: Zagorška, Zidanšku, Slomškovu spisi — in brž so se te napačne oblike udemačile v pisavi, tako da sedaj na pravilne že redkokdaj naletimo.

Neredko se napačno rabijo pridevniki na-*ov* ter *-in*, n. pr. Triglavova stena, škafovo uho, ajdina moka, mizina plošča itd. Nepokvarjen Slovenec pravi: Triglavska stena, uho pri škaflu, ajdova moka, mizna plošča itd.

Zelo pestre so tujebesedne pridevniške oblike. Najčeseje prevajajo nemške pridevniške oblike na *-isch* s slovenskimi na *-ičen*, n. pr. matematičen, kemičen i. p. Slovenščini najprikladnejše so oblike, ki jih izvajamo iz samostalniških oblik, ki smo jih sprejeli, n. pr.: matematika, matematičen; kemija, kemijski; pedagog, pedagogov (svojilno), pedagoški (načinovno); pedagogij, pedagoškijski; pedagogika, pedagoškičen; akademija, akademijski; akademik, akademiški itd. Zadnja leta skoraj vedno čitamo: akademska društva, akademski dom. Pridevniška oblika »akademski« bi bila izvajanka iz samostalnika akadem ali akademia, ki jih pa ni, torej ni upravičen in ne rabna.

Često, posebno v dopisih s Češkega, se pojavljajo slovenščini neprikladne pridevniške oblike, kakor regulačni načrt, opozične stranke, vegetačne razmere i. p. Čehi pravijo: opposice, restaurace itd., zato so njih glagolske oblike opposični, restauračni i. p. pravilne v češčini, nepravilne so pa v slovenščini, kjer pravimo: opozicija, restavracija itd.

Kakor se iz teh primerov vidi, ne smemo besed ali besednih oblik sprejemati iz drugih jezikov brez presoje, ampak jih moramo oblikovati po zahtevah slovenščine. Sicer je pa najbolje, če se tujk sploh kolikor mogoče izogibljemo; saj se skoraj vse da lepše in umevneje povedati slovensko, da ume tudi preprosto, neučen človek.

Naj bi poklicani činitelji — zlasti šola in tisk — ustavili nadaljnje kvarjenje slovenščine ter jo očistili od nepravilnosti, ki so se vteple vanjo. Ne bilo bi namreč prav, če naj bi se tisti, ki prav govore, učili napačne govorice, da bi se ne bilo treba učiti pravilne tistim, ki napak govore. Če prideta do veljave Žane in Pepe, kakšna bo slovenščina in kakšna slovenska slovnica! F. Š.

Iz šolskega izkustva

Podčrtavanje napak v slabih šolskih nalogah ali enostavno prečrtanje takih nalog. V lokalni učiteljski konferenci izreče šolski upravitelj nastopno kritiko: Tudi v slabih šolskih nalogah naj se napake označujejo na običajni način in ne prečrtavajo z dolgo črto od vrha navzdol. Na ta način ubijamo učenčevo dobro voljo. Naša naloga pa je, da mu jo krepimo. — Na to vstane učitelj, ki ga je kritika zadela in se zagovarja: Učitelj, ki bi v slabih nalogah podčrtaval vse napake, bi ubil ves estetski čut učenčev, česar se ni bati pri eni sami dolgi črti preko vse naloge. Ravna črta preko naloge je bolj estetska kot nebroj

rdečih črt po vsej strani. — Kateri ima prav? Naj se oglasi kdo in pove pravo.

H.

Prvi odgovor. Podčrtavanje nalog ima svoje bistvo v tem, da se učence opozarja na napake, ki bi jih sami ne bili opazili. Da učenci lažje spoznajo napake, se uporabljajo razna znamenja. Učenec mora vedno vedeti, zakaj ima slab red. S pavšalnim prečrtavanjem pa ne more kaj pravega vedeti. Otrok ima svoj čut pravice. Se celo žival to dobro ve. Vzgojitelji psov in drugih živali vedo dobro, da se žival sme le takrat kaznovati, ko vidi in spozna svojo napako in se po navadi tudi z nekim čutom pra-

vice res temu dokaj voljno poda. Kdor pa žival vse vprek tepe, da žival ne ve zakaj, jo gotovo pokvari. V šoli so res večkrat kaki slabi učenci, ki ne zmorejo naloge. V takih slučajih je pač treba več pozornosti za predmet sam in da se spisje ali drugo splošno izboljša. V ta

namen je večkrat uporabljati mirno razredno popravo. Obliko je ocenjevati posebej. Sicer pa je iskati prepogoste napake v pretežki nalogi sami in premalem učenčevem veselju. Ako iščeš preslab uspeh celo v svoji predmetni metodi, boš najlažje našel in izboljšal estetski čut.

F. L.

Kulturni pregled

Herodež.

(Koroška ponemčevalna šola.)

Priobčil: Koroški Slovenec.

Dokler bo živel človeški rod na zemlji, bo žalostno slovelo ime kralja Heroda, morilca betlehemskih otročičev. Okrutni trinog se je kar kopal v krvi svojih podanikov. Celo svojo ženo Mariamno je dal umoriti in tri svoje sinove; enega od teh pet dni pred svojo smrtjo. Ostal je krut do konca. Tudi bližajoča se smrt ni omeščala njegovega srca. Da bi ljudje žalovali ob njegovi smrti, je ukazal, da morajo v trenutku njegove smrti pomoriti množico bogatih in uglednih Judov, ki jih je dal skupaj zgnati in zapreti v tekališče v Jerihi.

Po pravici je sodil o tem neusmiljenem trinogu cesar Avgust: Bolje bi bilo biti svinja Herodova nego njegov sin!

Okrutni trinog je dal neusmiljeno pomoriti vse dečke do dveh let v Betlehemu in okolici.

Ko smo se poslednjič zbirali okrog betlehemskih jasic, mi je prišlo na misel: Tudi naš narod ima take herodeže, ki morijo slovensko deco! Pokazati hočem danes enega takega trinoga, ki ubija našo deco in naš narod: to je barbarska ponemčevalna šola na Koroškem!

Da, na Koroškem! Slovenski Korotan nam mora biti prav tako pri srcu in je prav tako naš, kakor je naša Kranjska, kakor je naše Slovensko Primorje, ali kakor je naš Slovenji Štajer! Majhen narod smo in moramo ohraniti tem bolj bistro oko, da ne izgubimo z vidika nobenega dela svojega naroda, nobenega kosa slov. zemlje.

Oglejmo si torej našega koroškega herodeža, ki neusmiljeno mori in davi našo deco in s tem naš narod na Koroškem! Leta 1914. je na ozemlju sedanje avstrijske Koroške posečalo 57.277 otrok osnovne in meščanske šole. Leta 1924. je to število padlo na 50.550, a se bo gotovo kmalu dvignilo zopet na normalno število iz l. 1914. Z gotovostjo moremo trditi, da ima naš narod na Koroškem okroglo 15.000 šolobveznih otrok. 15.000 slovenskih otrok drži na Koroškem v svojih krempeljih kruti in neusmiljeni koroški herodež — koroška ponemčevalna šola! Trga jih iz rok slovenskega naroda, vzgaja jih za janičarje, renegate!

Ta koroški herodež je na Koroškem uropal slovenskemu narodu že na tisoče in desetstisoče dobrih Slovencev, ponemčil je že cele vasi, trge in mesta, občine in župnije!

Predvsem se drži ta koroški trinog pravila: Zweck der Schule ist, daß die Kinder deutsch lernen! Smoter in namen šole je, da se otroci učijo nemško. Temu cilju se mora vse drugo podrediti. Naši narodni sovragi na Koroškem vedo dobro: Naj ubijajo našim ljudem na Koroškem še tako nemško mišljenje v glavo in srce, dokler ti ljudje ne znajo nemški, ne morejo postati Nemci. Če pa so enkrat naše ljudi napojili z nemškim duhom in če naši ljudje perfektno obvladajo nemščino, potem je do popolnega ponemčenja samo še droben korak.

Koroška šola hoče našim otrokom slovenski jezik pristuditi. Iztrga jim iz srca vsako ljubezen do materinskega jezika, nauči jih zaničevati in prezirati slovenski jezik in jih nauči oboževati nemški jezik. Da, ta famozna koroška šola slovenske otroke naravnost uči, da niso Slovenci, marveč Nemci. Slovenski otroci se morajo na pamet učiti pesem »Deutscher Rat«, v kateri stoje verzi:

Du bist ein deutsches Kind, so denke dran!

Kind! Deutsche kämpfen tapfer allezeit;
du, deutsches Kind, sei tapfer, treu
und wahr!

Slovenskim otrokom pripovedujejo, da se v njih pretaka nemška kri in da so na Koroškem vsi Nemci. Pod kaznijo je otrokom zapovedano, da morajo tudi med odmorom v šoli govoriti med seboj nemško in celo na šolskih izletih zahtevajo, da morajo otroci govoriti med seboj nemško.

Slovenskim otrokom zapovedujejo, da morajo nemško pozdravljati. Če srečaš na Koroškem kopico otrok, ki gredo v šolo ali iz šole, ti bodo v koru zatrobili na uho: Grüß Go-o-ott! To izključno nemško pozdravljanje napravi na nepoučenega tuja vtis, da je na Koroškem res vse nemško. In ta videz hočejo koroški ponemčevalci vzbuditi v tujcih, videz, kot da je Koroška čisto nemška dežela.

Celo to zahtevajo fanatični renegatski učitelji od slovenskih otrok, da morajo v

javnih lokalih nemško govoriti. Starši so poslali otroka v gostilno po žemljo. Otrok izrazi svojo željo slovensko, a slučajno navzoči učitelj ga nahruli: Kannst du nicht deutsch sahen!

Celo starše nagovarjajo učitelji, naj govorijo z otroki nemško. En slučaj. Mati je nagovorila otroka, ki je ravno začel govoriti, slovensko. Navzoči renegetski učitelj jo nahruli: Nicht slovenisch reden auf ihn! — Da, neverjetno, a resnično: Celo staršem si upajo predpisovati, v katerem jeziku smejo govoriti s svojimi lastnimi otroki!

Slovenski otrok se v koroški šoli ne nauči slovensko čitati, kaj šele slovensko pisati! V šolskih knjižnicah sploh ni slovenskih knjig. Na neki šoli, kjer je zavedno slovenski šolski svet nabavil za šolsko knjižnico slovenskih knjig, jih je učitelj — odpadnik enostavno sežgal!

Slovenščina se v koroških šolah sploh ne poučuje. Le v 1. oddelku I. razreda se učitelj v toliko poslužuje slovenščine, da se more z otroki sporazumeti. In vsled tega se koroške šole imenujejo »utrakvistične«, t. j. dvojjezične. Seveda, komur ni natančneje znan ustroj koroških »utrakvističnih« šol, si pod utrakvistično šolo predstavlja čisto nekaj drugega. Vsakdo bi si mislil, da se na utrakvistični šoli najprej goji materinščina in da se šele potem preide k tujem jeziku. Tako bi bilo pravično in naravno. A na koroški »utrakvistični« šoli je materinščina samo malum necessarium, samo potrebno zlo, ki se ga učitelj poslužuje toliko časa, dokler se niti za silo ne more sporazumeti z otroki z uporabo nemščine. To traja eno leto, le če otrok obtiči v 1. oddelku, dve leti.

Zaradi lepšega Nemci širijo v svet vest, da je na utrakvističnih šolah poskrbljeno za pouk v slovenščini s posebnimi urami. Toda s temi posebnimi urami je tako, da jih dejansko ni nikjer na nobeni koroški šoli. To je samo pesek v oči nepoučeni javnosti.

Slovenski otrok se v koroški šoli ne nauči niti slovenski šteti, ker se vrši pouk v računstvu od prvega začetka samo v nemškem jeziku.

Koroški Slovenci radi pojejo, zlasti Rožani so prvovrstni pevci. A v nobeni koroški šoli se slovenski otroci ne učijo slovensko peti. Vse samo nemško.

Tudi moli učiteljstvo z otroki samo nemško.

Če je šola večrazredna, je že v II. razredu vse samo nemško in je v II. razredu pogosto nastavljen kot učna moč trd Nemec ali trda Nemka, ki ne razume besedice slovensko.

Kdo ne razvidi iz vsega tega, da je smoter koroške šole v resnici ta, da se slovenski otroci naučijo nemško in da se p o n e m č i j o! Koroška ponemčevalna šola je okrutni herodež, ki mori in davi našo slovensko deco na Koroškem! Vsi Slovenci,

zlasti še slovensko učiteljstvo mora poznati tega krutega krvnika. Da bi Vsemogočni, ki je rešil božje Dete iz rok Herodeža, rešil tudi naš bedni narod na Koroškem iz rok okrutnega koroškega herodeža — koroške ponemčevalne šole!

Društvo »Volksverein München - Gladbach« v Nemčiji. To društvo je bilo ustanovljeno leta 1890. Namen razodevajo že imena: problemi družine, socialno čuvstvo, vzgoja duha in značaja, gojitev religioznega življenja, ljudske skupnosti; prirejanje tečajev za organizacijo, tisk, narodno gospodarstvo, mlade kmetovalce, učitelje, za posamezne stanovne, duhovnike, ustanavljanje knjižnice, založništva, seznanjanje katolike s problemi šole in krščanske vzgoje! Za kmetiško ljudstvo izdaja »Volksverein« glasili: »Jung Land«, »Jung Bäuerin«. Za obnovo kmetiške kulture je izdal dr. Heinovo knjigo »Jungbauer, erwache!« Za učitelje izdaja »Führer - Korrespondenz«, za voditelje celo vrsto drugih. Socialnoznanstvena knjižnica sama obsega 75.000 zvezkov, v čitalnici centrale je dnevno na razpolago 340 glasil in revij. Imajo svojo filmsko družbo, izdaja »Musik und Haus« v svrhu gojitve domačih pesmi, »Volkskunst« za gojitev ljudske umetnosti, izdaja glasila drugih organizacij. V centralnem poslopiju je zaposlenih 180 oseb, za znanstveno delo v celoti pa 23 znanstvenih moči. V letih 1901—1926. je razposlal 21.951.151 socialnopolitičnih, 12.267.275 apologetičnih, 7.240.596 splošno koristnih, 47.002.780 agitacijskih letakov, 12.577.653 oklicev, 23.871.610 letnih poročil, formuliranih knjig in zbirk pesmi, 462.190 poročil za tajnike, 687.459 pismem zaupnikom in 37.598.912 raznih organizacijskih materialij. Višek članstva je doseglo leto 1914. z 805.000 člani. Predsednik je dr. Marx. Centrala: »Volksverein für das katholische Deutschland, München - Gladbach«. — Šolska organizacija. Leta 1911 se je v Mainzu osnovala »Zveza nemških katoličanov v brambo krščanske vzgoje in šole«. Glavni govornik je bil tedanji višji deželno sodni svetnik in sedanjí kancler dr. Marx. Zveza je nato spremenila svoje ime v »Katoliška šolska organizacija Nemčije«. Namen je kratko ta: združiti starše, učitelje in duhovnike, tem pa pridružiti šolske interese in zastopnike kat. društev v skupnem cilju: obramba krščanske vzgoje in šole. Kjer je šola, je odbor staršev, ki tvorijo za posamezni okraj skupne odbore za ljudsko, srednjo in visoko šolo. Ta način organizacije se stopnjuje dalje v okrožne, škofijske in deželne odbore. Zastopniki slednjih tvorijo državni odbor. Organizaciji načeljuje še danes njen ustanovitelj dr. Marx. V centrali so referentje za znanstvena, pravna, šolskopolitična in organizatorična vprašanja. — Organizacija izdaja: »Elternhaus, Schule und Kirche« — mesečnik, z namenom družiti vzgojne faktorje: očetovo hišo, šolo in cerkev; dalje znan-

stveno revijo »Schule und Erziehung«, ki se bavi načelno s šolskim vprašanjem, in »Das Mitteilungsblatt«, ki obvešča starše o vsakokratnih šolskih odredbah. Organizacija je brez članarine, v ozki zvezi z drugimi. V ognju bo preizkušena ravno sedaj, ko se pripravljata nov poizkus šolskega zakona. — Centrala: »Katholische Schulorganisation Deutschlands, Düsseldorf, Reichsstraße 20«. Več še drugega o raznem delu nemških katoličanov poroča dr. Lojze Čampa iz Berlina v letošnji »Socialni misli«.

Prvi kongres zastopnikov privatnih katoliških šol v Würzburgu. V največji dvorani na vseučilišču v Würzburgu so se zbrali 27. dec. m. l. zastopniki zasebnih šol iz vse Nemčije. Kardinal Bertram je po naročilu škofovske konference v Fuldi poslal zborovalcem pozdravno pismo. Odposlance je imelo na zborovanju prusko in bavarsko prosvetno ministrstvo. Škofa iz Würzburga (Ehrenfried) in iz Freiburga (Burger) sta bila osebno navzoča. Med referati so bili najvažnejši: O prosvetnem pomenu zasebnih šol; naravno, cerkveno, državno pravo in — zasebne šole (univ. prof. Hilling); o vzgoji v internatu. 28. dec. so bila posvetovanja in razprave o gospodarskih in pravnih vprašanjih zasebnega šolstva. — Katol. šolska organizacija je poslala k zborovanju tri najboljše sotrudnike. — Uspeh so listi označili takole: Zagovorniki, voditelji in pospeševalci katol. zasebnih šol so se med seboj spoznali ter dobili vpogled v stanje tega šolstva, na skrbi, želje, težave in potrebe. Predvsem so se prepričali o veliki važnosti privatnih šol za splošno kulturo, za Cerkev in državo. Vse to je pa vzbudilo dovolj novega poguma in navdušenja za nadaljnje delo v službi mladine. A. Č.

Jedan prosvjetni bilans. Vidovičev Prosvjetno etički pokret u Sarajevu izdao je koncem godine 1926. bilans svoj kulturnog rada. U toj godini održao je pokret, u gradovima i na selu, 1346 javnih predavanja iz oblasti pedagogije, filozofije, etnologije, etike, ekonomije, poljoprivrede i narodnog prosvjećivanja. Slušača je bilo prosječno 160 ia svakom predavanju; svega dakle 215.360 slušača. Osnovao je 73 tečaja za nepismene u raznim krajevima naše države te naučio pismenosti 2350 ljudi. — Poslao je u narod 3 prosvjetne ekspedicije sa profesorom Rocom, i profesorom Ljubunčićem i inžinierom Tuninom na čelu. Ekspedicije su proputovale u automobilu, o tro-

šku pokreta, sve krajeve naše države od Dievdjelije do Maribora te su dijelile brošure, držale predavanja i osnivale prosvjetno etičke klubove. U god. 1926. razaslao je Vidovičev pokret u narod do 200.000 svezaka i brošura prosvjetne i moralne sadržine, te osnovao preko 50 klubova u svim važnijim mjestima naše države. Mnogi klubovi pokrenuli su tečajeve za odrasle i razvile veliku djelatnost u svome kraju na polju narodnog prosvjećivanja. Pokret je djelovao i na karitativnem polju, te je u pomažanju pojedinaca, koji su u bijedi, izdao preko 80.000 Din. Koncem god. 1926. raspisao je Vidovičev pokret natječaj za tri dobre drame, i u tu svrhu stavio na raspolaganje nagrade u visini od 18.000 Din. Tjednik »Novi Čovjek« i revija »Uzgajatelj« jesu glasnici Vidovičeva pokreta, koji su ovaj etički pokret proširili ne samo u našoj zemlji, nego i izvan granica naše države. Ovaj je pokret koje predavanjima, školama i tečajevima, a koje opet svescima, brošurama i novinama djelovao u god. 1926. na preko pola milijuna ljudi, sve dakako u pravcu moralnog i kulturnog oblagorodjenja čovjekova. Kamo sreće da je u našoj domovini više ovakovih pokreta, sa tako uzvišenim moralnim i karitativnim ciljevima, jer se samo na taj način, pomažući opći napredak društva, može pridići kulturno i ekonomski naš narodni život.

Proširenje Vidovičeve dopisne škole. Vidovičeva Dopisna škola poslije velikih uspjeha na pedagoškom i prosvjetnom polju, otvorila je novi tečaj za početnike. Ovaj tečaj omogućuje svakome, koji želi steći srednjoškolsku obrazovanost putem štampanih svezaka i pisama, da proširi svoje znanje, a da ipak ni jedan dan ne napusti svoje redovito zvanje. Škola je dobila na hiljade zahvalnica od ljudi, koji su na taj način stekli potrebitu obrazovanost, a mnogi su pomoću dopisne škole položili ispite na državnim gimnazijama sa dobrim uspjehom. Prospekte, upute i pravila šalje Direkcija Vidovičeve Dopisne škole u Sarajevu na zahtjev besplatno.

† **Jovan Cvijić.** Dne 16. januaria je preminul u Beogradu srbski znanstvenik svetovnega slovesa, profesor geografije dr. Jovan Cvijić. Njegova geografska in narodopisna dela so podlaga za naučno poznavanje jugoslovanskih pokrajin v sedanjosti in preteklosti. Med drugim je raziskoval tudi narodnostne, naselniške in psihiške probleme o Srbih, Makedoncih in drugih prebivalcih na Balkanu. Ogromne važnosti so njegove študije o notranji zgradbi balkanskega gorvoja. Cvijić je v Evropi v polni meri pred mednarodnim forumom utemeljil sloves našega imena. Spisal je preko 400 del in velja za največjega jugoslovanskega učenjaka. Njegove morfološke razprave so pisane v srbskem, nemškem in francoskem jeziku. Cvijićevo veliko delo »Geomorfologija« je še v tisku in ga bodo drugi dokon-

čali. — Rojen je bil l. 1865. v Loznici ob Drini iz trgovske rodbine. Študiral je v Loznici, Šabacu, Beogradu in Dunaju. Med vojno je bil v Parizu in predaval na Sorbonni. Deloval je tudi na mirovni konferenci in pri razmejnitveni komisiji na naši severni meji. Da bi se koroški plebiscit za nas dobro izvršil, je odločno svetoval naši državi, naj doseže odgoditev plebiscita. Cvijič je prejel mnogo najvišjih odlikovanj, počastile so ga mnoge univerze in akademije, pogreb je imel najsvečaneje na državne stroške z vsemi vojaškimi častmi. Med kulturnim svetom mu je zagotovljen večni spomin. F. L.

† **Fran Wiethaler.** Kmalu po Cvijičevi smrti, dne 26. januarja, smo izgubili Slovenci v Ljubljani odličnega znanstvenika, gimnazijskega ravnatelja Franca Wiethalerja, ki je bil star 78 let. Pokojnik je spisal mnogo znanstvenih razprav, uredil Vodnikove »Izbrane spise« in »Latinske vadbe« za I. in II. razred srednjih šol. Njegovo življensko delo je bila ureditev velikega latinsko-slovenskega slovarja, kakršnega nimajo niti večji kulturni narodi. Dočakal je samo natis prve petine rokopisa, zbiral pa je gradivo nad 30 let. Sicer je bil Wiethaler odličen šolnik in vzgleden prijatelj mladine. Slovenskemu narodu je pridobil pred svetom velik ugled, zato ostane njegovo ime v častnem spominu med nami. F. L.

Ob stoletnici smrti Ivana Henrika Pestalozzija. V Bruggu pri Curihi je dne 17. februarja 1827 umrl znani švicarski pedagog J. H. Pestalozzi. Njegov nagrobni spomenik naznanja med drugim, da je bil rešitelj siromakov, propovednik ljudstva v Linhartu in Jerici, oče sirot, vzgojitelj človeštva; človek, kristjan, državljani, ki je dal vse za druge, zase nič. S prepričanjem, da izvira vsa dobra vzgoja iz dobre družine, je Pestalozzi spisal znamenito ljudsko knjigo »Linhart in Jera«. (Poslovenil jo je pokojni nadučitelj J. Ravnihar deloma v »Učiteljskem Tovaršu« l. 1896. in 1897. z naslovom »Martin in Jera«.) Pestalozzi je najbednejšim v resnici pomagal in ne samo govoril, da je »ljudem treba pomagati«. S svojimi podjetji sicer sam ni imel sreče, srečo so pa dale svetu njegove preizkušene ideje. Pri delu za ljudski blagor mu je 46 let zvesto pomagala njegova žena. Ko je umrla, je Pestalozzi rekel navzočim: »Od vseh sva bila zaničevana, bolezen in revščina naju je upoignila in suh kruh sva jedla s solzami,« in dalje je pokojnico vprašal: »Kaj je tebi in meni dalo v težkih dneh moč, da nisva zavrгла zaupanja?« Pri tem je prijel knjigo svetega pisma in jo položil mrtvi ženi na prsa s poudarkom: »Iz tega vira sva ti in jaz zajemala pogum in moč in mir.« V dobrodelnih vzgojnih namene je šlo lepo premoženje njegove žene in tudi 50.000 frankov, ki jih je prejel za svoje zbrane spise. Svet ne more v svoji sebičnosti kaj takega pojmovati in tudi dandanes se najrajši moderno mudi v božve kakih čustvenih in miselnih višavah

ter umika pravemu delu. — Pestalozzijeve ideje n'so pridobile iz samih knjig, temveč iz življenja, saj je sam povedal, da celo 30 let ni čital nobene knjige. Za današnje šolstvo je zajemljiva njegova zahteva za delovno šolo. Tako šola je ustanovil na svojem posestvu v Neuhofo, kjer so otroci vse delali pri gospodarstvu ter se vadili kmetijstva, predenja, šivanja in drugih del. Vse to je izrazil posebno v knjigi »Linhart in Jera«. Jera je učila otroke pri delu računati, opozarjala jih na naravo, domačo hišo, kuhinjo i. dr. — Ko sem l. 1914. natančneje preiskaval Pestalozzijevo naziranje o delovni šoli, sem našel na razna nesoglasja ter sem bil s pravimi nazori naenkrat na nejasnem. Obrnil sem se zato za pojasnila na uglednega profesorja in urednika Antona Hergeta v Komotavu na Češkem. Ta je o tem dalje raziskaval in mi poročal, da izvira nesoglasje zaradi raznih starih in tudi od Pestalozzija predelanih izdaj ter mi je poslal izpisek iz Pestalozzijeveh zbranih spisov, ki jih je izdal priznani Seyffert. Ta izpisek priobčujem tu deloma, Herget ga je pa priobčil v celoti v reviji »Schaffende Arbeit u. Kunst in der Schule«, Prag 1915, zv. 3., str. 105. V gostobesednem slogu čitamo o pomenu domačnosti in delovni šoli sledeče:

»Glilfi se je odločil, da bodi njegova šola trajno izobraževalno sredstvo za domače življenje, in sicer z vsemi navadami, ki jih potrebuje, da torej ne bi stala enostransko omejen, od domačega življenja ločen in celo ovirajoč ali škodljiv zavod. Beseda Jere: »Vsak pouk, ki izvira iz greha, bodi preklet,« mu je bila vedno pred očmi in večkrat je ponavljal pri sebi besede: Vsaka šola, ki moči domačega življenja v otroku moti in iz združenega in harmonično tvorjenega blagoslova odvaža, izvira iz greha in vodi h grehu. Vzdrževanje in okrepčanje domačnosti in njenega življenja v veri in ljubezni, v molitvi in delu, v dnevnih naporih življenjskih in duševnih moči za začasnost in večnost, v otroški in ljubeznivi požrtvovalnosti za dolžnosti, v tihi kamrici, to življenje delavnega kristjana, za določitev navad vsake krščanske sobe s šolo za zagotoviti, to je bil sedaj edini smoter njegove šole. Tudi je trdil, da mora šolska izobrazba praznine, ki jih pušča enostranska in omejena izobrazba v delu in poklicu domačega življenja, na vsak način izpopolniti. Zato je dal v začetku tretjega tedna pripeljati k šoli skobeltnike, stružnice, kovačnico in mize za delo, ki so bile hranjene v župnišču, da je otroke dejansko vadil v bistvenih ročnostih za poklicno življenje. Z vsakim dnem mu je bilo jasnejše, da je delavnost, fizično udejstvovanje našega rodu, resnično, sveto in večno sredstvo za zvezo vseh naših moči v edino skupno moč, v moč človečnosti. Vsak dan je Glilfi bolj spoznaval, kako delavnost tvori razum in kako daje čustvom srca moči, kako varuje

čistost življenja, zapira domišljii vrata za-
blod, okrnjuje jezikavost, obvaruje naravni
čut dolžnosti in ga vrača iz slabosti, ima
naše govorjenje o junaštvu za pravo junaštvo
ter ima naše pravo domnevanje o nebeških
močeh vere in ljubezni za prave moči. Taki
višji nazori o človeški izobrazbi so bili
vzrok, da sem toliko omenjenih priprav ali
orodja sprejel v šolo. (Seyffert, Pestalozzi
sämtliche Werke, 11. Band, S. 557, 558, 562.)
Tako nam Pestalozzi temeljito in že davno
preizkušeno predstavlja delovno šolo. V
teku desetletij se je na vse to pozabilo in
na šolah kaj malo uporabljalo. Vse je misli-
lo na Abecednike in Berila ter vso učno
tvarino preveč utesnilo v učne načrte. Za
Pestalozzijem so v novejšem času prišli še
Kerschensteiner in drugi kot prvaki, da so
nekoliko premaknili okamenela učna načrta
v smislu delovne šole. F. Lužar.

»Prerod«, glasnik za prepoved in pravno
povzdigo naroda. Leto VI. St. 1. Vsebinska
tega zvezka je sledeča: To morate prečitati!
— Joško Lindič: Ob petindvajsetletnici! —
Dr. France Debevec: Abstinencija. — Pred-
pust se bliža. — Rudolf Horvat ml.: Alko-
holizem in otrok. — Štefanov: Oče naš,
hišni gospodar in — vroča kopel. — Mirko
Kunčič: Upri se ob vesla! (pesem). — Fr.
Kolenc: Naš klic! Vsi hočejo živeti! — Li-
stek: Mirko Kunčič: »Berite!« — Njeno Ve-
ličanstvo moda. — Pod drobnogledom. —
Naš pokret. Dopisi. Drobiži. Slovstvo. Ša-
ljivo in še kaj. Listnica uredništva in uprav-
ništva. — List »Prerod« je dandanes silno
potrben, zato ga priporočamo v naročitev.
Na vsebino je opozorjati pri raznih društve-
nih zborovanjih. Letna naročnina je 25 Din.
Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani,
Poljanski nasip 10.

Književni pregled

Na Koroško! Jugoslovanska Matica je v
zadnjem času izdala dve knjižici o Slove-
nskem Korotanu, katerima naj bi tudi slove-
nsko učiteljstvo posvetilo vso pozornost.
Prva, večja knjižica se imenuje: Na Koro-
ško! Stane 16 Din ter obsega 190 strani. —
Slovenci smo se v pretekli dobi vse pre-
malo zanimali za Koroško. Kakor da bi bila
slovenska zemlja tako obsežna, da za nas
Koroška sploh ne pride v poštev! Kakor da
Koroška ni vredna našega zanimanja! Kako
nedostojno je naše znanje o Koroški! In še
to, kar smo vedeli o Koroški, je bilo de-
loma le karikatura Koroške. Neutemeljeni
in smešni prediski so nam zakrivali pravo
sliko naše Koroške. Z izdajo zgornje knji-
žice je hotela Jugoslovanska Matica napra-
viti konec temu površnemu in deloma tudi
zmotnemu znanju o Koroški in nam je ho-
tela podati resnično sliko našega Slove-
nskega Korotana.

Slovenski Korotan je del slovenske zem-
lje. Kot vzgojitelj slovenske mladine mora
slovenski učitelj predočiti slovenski deci
celotno, neokrnjeno slovensko ozemlje. A
kje gre na severu meja kompletne, inte-
gralne slovenske zemlje? Preko Dobrača
pri Beljaku (2167 m) čez št. Urško (1015 m)
in Magdalensko (št. Helensko) goro (1056 m)
ob Gosposvetem polju in čez močvirje
Svinjo planino severno od Velikovca (1708
ozir. 2081 m). Te naše narodne mejnike na
severu bi moral poznati vsak slovenski
otrok. A kdo naj mu poda to znanje, če ne
slovenski učitelj? Zato mora pa biti slove-
nski učitelj sam dobro poučen o celotnem
obsegu domovine Slovencev, pa bodisi da
je ta domovina svobodna, ali pa da še ječi
pod tujim jarmom. Zato pač spada knjižica
»Na Koroško« v roke vsakega slovenskega
učitelja, vsake slovenske učiteljice. — Knji-

žica obsega naslednja poglavja: Slovenska
domovina. Naša bila je Koroška. Na Go-
sposvetko polje! Celovška kotlina. Celov-
vec. Celovška okolica. Vrbsko jezero. Osoj-
sko jezero. Beljak. Ziljska dolina. Kanalska
dolina. Rož. Spodnji Rož. Podjuna. Veliko-
vec. Na Koroško. Dodatek.

Koliko je Slovencev na Koroškem?

Tako se glasi naslov druge, manjše knjižice
o Koroški, izdane od Jugoslovanske Matice.
Knjižica obsega 40 strani in je dopolnilo
prve. Peča se z versko-cerkvenimi razme-
rami v Slovenskem Korotanu. Imenoma na-
šteje in obdela vse slovenske dekanije in
župnije na Koroškem. 115.000 Slovencev
živi v neosvobojeni Koroški. Tudi ta knji-
žica spada v roke vsakega Slovenca, ki
hoče imeti popolno sliko Slovenskega Ko-
rotana.

Knjige družbe sv. Mohorja za leto 1927.

Za letošnje leto je prejel vsak družbenik
četvero knjig, namreč: Koledar za l. 1927.;
Katoliška Cerkev, 2. zv.; Čuda in tajne živ-
ljenja; Pekleni svoboda. Za doplačilo: Sveti
Frančišek Asiški, Božična pesem v prozi.
Koledar ima tožbo imenik vseh udov
l. 1926. V zabavnem delu je najprej opisano
delovanje Kolednika-urednika. Kalendarij
nam pripoveduje o jugoslovanski zgodovini.
Za tem sledi povest Lee Faturjeve »Zarika
in Solnčika« in povestica »Lučka«; pojmo-
vanje o Radiofoniji; kaj naj vsakdo ve o tu-
berkulozi in »Slovenci v tujini«. Katoliški
razglednik kaže življenje katoličanov v dru-
gih delih sveta. Knjiga vseuč. prof. dr. L.
Ehrlicha Katoliška Cerkev, 2. zve-
zek, predstavlja razvoj katoliške cerkve pri
raznih narodih v Afriki. Opisana je Zamor-
ska Afrika, življenje zamorcev, žalostna uso-
da ženske in sužnjev v Afriki. Od str. 151.
sledí zajemljivo opisovanje Severne Ame-

življenje Indijancev, pomen misijonarjev, življenjepis škofa Barage, moderno suženjstvo in drugo iz nepoznatih krajev. — Knjiga dr. Breclja Čuda in tajne življenja očrtuje splošno telesno življenje. Avtor navaja razno delovanje staničevja in drugih snovi v človeškem organizmu, razmnoževanje in pomen spolnosti, telesnost in duševnost, nagoni. Zelo pomenljivo, pa mnogim neznano, je poglavje o dedovanju ali nasledovanju, oziroma tako zvani mendelizem. Tu se spomni učitelj na vzroke, zakaj je v nekaterih krajih toliko slaboumnih otrok; vzrok je zakonska zveza med bližnjimi sorodniki, ki je posebno kvarna za potomstvo. Pri teh otrocih odpove vzgojitelju in šolniku skoraj vsaka metoda. Iz ljudi pa gleda grd materializem, kjer se sklepajo zakonske zveze, samo da ostane premoženje skupaj, pa naj bo rod še tako neumen. — Večernice 79. zvezek prinašajo lepo narodno povest Frana Jakliča Peklena svoboda, ki kaže, kako so l. 1848. sprejeli ljudje namesto tlačanstva svobodo. »Bleščeča svoboda je kmeta slepila, da ni poznal pravega orožja, da ni videl pravih steza in cest, ki vodijo v svobodni dan« (str. 131.). — Knjiga Marije Kmetove Sveti Frančišek Asiški nas vodi v življenje ljudstva v 13. stoletju. Tu stoji med zajemljivimi dogodki plemeniti vodnik in dobrotnik človeštva, sv. Frančišek Asiški. — Božična pesem v prozi je znana angleška pravljica v lepejšem slovenskem prevodu. F. F. L.

Sveti Stanislav Kostka. Življenjep. Za 200 letnico kanonizacije (31. XII. 1926) spisal Martin Štular, vzgojni vodja v zavodu sv. Stanislava. Str. 176 s šestimi slikami.

O prazniku vseh svetnikov se bere pri sv. maši Razodetje sv. Janeza: »Potem sem videl veliko množico... iz vseh rodov in narodov in jezikov, stoječo pred prestolom božjim vpricho Jagnjeta.« Med temi rodovi in narodi in jeziki smo seveda zastopani tudi Slovani, posebno odlično pa katoliški Poljaki. V najvišarnejši dobi, v 16. stol., ko se je luteranstvo z vso silo širilo po Evropi, je dala Poljska Cerkvi tri izredne zagovornike katoliške vere, ki so vsak po svoje neizmerno koristili svoji domovini, pa tudi vesoljni Cerkvi: svetega škofa, pozneje kardinala St. Hozija (1504—1579), velikega organizatorja in učenjaka; o. Petra Skargo D. J. (1536—1612), slovečega govornika, ter Benjamina med svetniki Stanislava Kostka. Stanislav, ki je umrl v cvetu let, v osemnajstem letu svojega življenja, je bil tudi v pobožnosti sin svojega naroda: globokočuvstven, postrežljiv, priazen. Samo srce ga je bilo. Njegova otroško preprosta pobožnost do Marije in sv. Evharistije, je že takrat imela čudovito privlačnost do srca sodobnikov, zlasti dijakov, in jo ima v nezmanjšani meri še danes. Videli smo morda že kje sliko, kako Stanislava angel obhaja, ali kako mu — v boleznih — Marija da Dete božje v naročje; toda posebne razlage v na-

šem jeziku še nismo čitali. Zdaj imamo v tej knjigi i slike i temeljit življenjepis, prvi v slovenskem jeziku, obenem pa spisan po najboljših virih; obširnejšega niti Poljaki sami nimajo. S to lepo knjigo tudi mi Slovenci res vredno in dostojno proslavljamo dvestoletnico kanonizacije tega slovanskega svetnika. — Očetje Družbe Jezusove, pisatelj, tiskarna v Kranju, vsi so se pošteno potrudili, da so nam podarili to lepo knjigo.

Naj bi jo vsi vzgojitelji oskrbeli svojim učencem, starši svojim otrokom kot Miklavžev, božičen ali novoleten dar.

Spada pa tudi v knjižnico vsakega orlovskega odseka, vsakega Kat. prosvetnega društva in v vsako Marijino družbo. Od sv. Stanislava se moremo vsi učiti posebno dvojno, v naših časih tako potrebno: ljubiti Marijo in sv. Evharistijo.

Knjiga se dobi pri: Upravi Glasnika, Ljubljana, Zrinjskega 9, za nizko ceno: broširan izvod 20 Din (s pošto 21-50 Din), v polplatno vezan 25 Din (s pošto 27 Din), v celo platno vezan 30 Din (s pošto 32 Din).

Knjiga ima tudi šest lepih slik in prav lično, izvirno zunanjo obliko iz šole našega velikega umetnika, g. prof. Plečnika. Sezite po knjigi in berite jo!

Zbrani spisi Ivana Cankarja. IV. zvezek. »Knjiga za lahkomišelné ljudi«. »Tujci«. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. Str. XX — 352. Založila Nova založba v Ljubljani. Cena broš. 68 Din, v polplatno vezano 84 Din, v polusnje vezano 110 Din.

Četrty zvezek Zbranih spisov Ivana Cankarja, ki nam redno prihajajo po dvakrat na leto kot darilo za božič in veliko noč, obsega dve knjigi, katerih prva je izšla ob koncu l. 1901. in druga v začetku l. 1902. »Knjiga za lahkomišelné ljudi« je najbolj revolucionarna knjiga Ivana Cankarja, je najjasnejša in najbolj drzna izpoved filozofskih in socialnih nazorov njegove mladosti. V njej se družijo nišchejanstvo s socializmom in nihilizmom, a hkrati se tudi oglašajo že prvi glasovi tihe resignacije in domotožja po davnih, zapravljenih idealih. Delo je tedaj, ko je izšlo, vzbudilo veliko senzacijo, a ni danes nič manj zanimivo, ker nam je najbolj plastična slika miselnega sveta, v katerem so živeli naši najnaprednejši duhovi v začetku sedanjega stoletja. Umetniški roman »Tujci«, ki tvori drugi del četrtega zvezka Zbranih spisov, je prav za prav avtobiografski roman. V nobeni drugi knjigi ni Ivan Cankar tako natančno razkazal svojih življenjskih bojev, nikjer ni tako zvesto opisal lastnih gmotnih težav, ljubezenskih doživljajev ter umetniških dvomov in prevar, kakor v tem romanu; v njem gre »vse precej po resnici«, kakor ga je pesnik sam označil. Ta roman je vrhu tega morda smatrati za najbolje zgrajeno delo med večjimi njegovimi povestmi. Izidor Cankar je kakor doslej tudi v tem zvezku uvodoma podal miselno analizo objavljenega teksta in opozoril na nujno

zvezo med pesnikovim pojmovanjem svoje pripovedovalne snovi ter njeno slovstveno formo. V opombah pa je obrazložil postanek obeh del in pokazal literarne posledice, ki sta jih knjiži v našem slovstvu izvalili.

Knjiga je tiskana na lepem in trpežnem papirju, je tipografsko brezhibna in ji je poleg tega šteti v zaslugi, da je ena naših najbolj ekonomičnih izdaj.

Revček Andrejček. Ljudska igra v petih dejanjih. Za slovenske odre priredil Adolf Robida. Pevske točke uglasbil Marko Bajuk. 1926. V Ljubljani. Založila Jugoslovanska knjigarna. Ljudski oder. IX. zvezek. Cena za igro 18 Din, za pevske točke 20 Din. Ze precej časa je igra »Revček Andrejček« v knjižotrštvu pošla. Povpraševanje po njej je bilo pa veliko. Zato moramo z veseljem pozdraviti to novo prireditev, zlasti ker je zelo praktična in domačim razmeram prilagojena. »Revček Andrejček« je pri nas tako udomačen, da velja za Slovenca. Igra ima na sebi vse lastnosti, da se vsakomur priljubi in prikupi. Bogato dejanje, resni prizori, komične scene za zabavo in smeh, mlada ljubezen, trpljenje starih onemoglih poslov, ki postanejo končno občinski reveži, malomeščanske epizode, petje in pouk v nepriljubljeni igri. Značaj oseb so risani ostro in resnično. Zato pa nudijo igralcem obilo prilike, da pokažejo ves svoj talent. Igra ima zdravo, poučno jedro in visoko etično vrednost. Ljudstvo, zlasti podeželsko, zahteva narodnih iger in dokler nimamo dovolj izvršnih slovenskih del, moramo biti s prevodi dobrih iger zadovoljni. Oseb ima »Revček Andrejček« 20, 14 moških in 6 ženskih, vendar je igra prirejena tako, da se lahko igra z 9 moškimi in 4 ženskimi vlogami. Scenarija je preprosta in jo zmore lahko tudi najmanjši oder, kar je v opombah natančno označeno. Sploh so režijske opombe in karakterizacija oseb poglavje, ki bo izborno služilo vsakomur, bralec in igralcu, ker so podane z večjo roko in odrsko prakso in vsebuje 16 tiskanih strani. Pevske točke je zložil Marko Bajuk v lahkem narodnem slogu. Ta izborni poznavalec slovenske narodne pesmi je zadel preprosto melodijo in jo združil s prav preprosto spremljavo, ki se da igrati tudi na harmoniju. Vsak vaški organist jo zmore. Pevske točke se pa lahko brez vsake škode za igro izpuste, ker so za uprizoritev vsa ta mesta dana v oklepaj. Zbirka »Ljudski oder« je izdala za letošnjo sezono burko »Scapinove zvijače« in resno šalivo narodno igro s petjem »Revček Andrejček«. Sledil bo v kratkem še »Krivoprislužnik«, ki je v prvi izdaji že razprodan. Tako bodo naši podeželski odri za letošnjo sezono preskrbljeni s tremi izvrstnimi igrami, in režiserjem ne bo treba beliti si glave z repertoarjem. Za december »Revčka«, za predpust »Scapinove zvijače«, za mesec marec »Krivoprislužnika« in za post »Mlinar in njegova hči« bodi geslo vseh odrov.

Misli i pravila za život. Ova knjiga sadrži hiljadu aforizama, obuhvaća 160 strana i tvrdo je ukoričena. Svi su aforizmi svedeni u pravcu etičkog života, da podignu duhove, ojačaju karaktere i ljudima dadu gradje za razmišljanje o najvećim problemima života. To je zbor misli najvećih duhova čovječanstva. Prva knjiga takove vrste u našoj literaturi. Stoji 20 Din, a naručuje se kod biblioteke »Uzgajatelj«, Vidovićev pokret u Sarajevu.

Dvije kulture. Izašla je iz štampe u nakladi biblioteke »Uzgajatelj« u Sarajevu brošura »Dvije kulture« od Miljenka Vidovića. Brošura sadrži auktorove poglede na savremene prilike u Europi, te se bavi pitanjem slavenske duše. Poglavlja knjižice jesu: O dvjema kulturama. Privatni i politički moral. Izvan čovjeka. Dva sistema vlasti. Putevi etičkog prosvjećivanja. Blago naše slovenske duše. Mi smo na prekretnici. Čovjek. Cijena knjižice 6 Din.

Društvena dekadencija. Izšlo je iz štampe drugo izdanje knjižice »Društvena dekadencija« od Miljenka Vidovića. Poglavlja ove knjižice jesu: Europa je bolesna. Naše moralno ogledalo. Pritajene snage naše narodne rase. Religije i njihove organizacije kao faktori morala. Jeli čovjek cilj ili sredstvo. Materijalizam. Nacija i pojedinac. Čovjek je centar. Naše škole. Wilson, Lenin, Musolini. Etički pokret. Svladavanje zapreka. Individualizam. Budi čovjek. Cijena je ovoj knjižici 8 Din, a naručuje se kod biblioteke »Uzgajatelj« (Vidovićev pokret) u Sarajevu.

»Uzgajatelj«. Izašao je novi broj »Uzgajatelja«, časopisa za moralno poboljšanje društva (31. decembra 1926, broj 10.—11.) sa ovim sadržajem: Naš prosvjetni bilans u god. 1926. — J. Boko: Božić. — J. Udicki: Rad na popravku društva. — Josip Lebedina: O dječjim sklonostima. — Kamilo Brössler: Uzgoj karaktera u školi i društvu. — Lav Tolstoj: Savršenstvo. — Orison Swett-Marden: Naš najveći neprijatelj jeste — strah. — Salih Ljubunčić: Pedagogija kulturne ličnosti. — Zlata Juraković: Zloba. — Emil Petrović: Pesnik i želja. — Orison Swett-Marden: Snaga uobrazbe. — Đorđe Radosavljević: Vidovićev rad. — Mato Lovrak: Z škole ljepšega. — Anđelko Gregor: Smisao i cilj Vidovićevog etičkog pokreta. — Prof. A. Pellon: Što je umjetnost? — Jarka Dittich: Gradnja savremenog mira. — Ante Cvitković: Socijalni problem današnjice. — W. James: Energije ljudi. — A. Schopenhauer: O smrti. (Fragmenti.) — Jovan Palavestra: Beograd i Vidovićev rad u narodu. — Samuel Smiles: Rad. — Vladislav Tmuša: Istok i Zapad. — Bruno Zijančer: Veština života. — Kamilo Brössler: Ljepota rada. — Janko Arnaut: Stramputice. — Prof. Alfred Pellon: Priroda, umjetnost i osjećaj. — Paul Keller: Mala legenda. — Marina Božić-Spaiceva: Sebičnost. — Simović Katica: O zadaći majke. — Abdulah Ali-

jagič: Trutovi. — P. Keller: Debeli kolac i mlado stabalce. — Bruno Zijančar: Obične misli. — Pregled. — Godišnja pretplata dinara 100. — Uredništvo i uprava Sarajevo, Aleksandrova 113.

Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, 16. in 17. zv. Oba zvezka obsegata besede s črko M in je s tem zaključena 11. knjiga tega obsežnega dela. Opisana sta slovenska pisatelja Maselj Fran — Podlimbarski in dr. Janez Mencinger. Vpogled dobimo v Matico Dalmatinsko, Hrvatsko in Srpsko. Večji obseg imajo naslovi Mauricije bizantinski car, Medicina narodna, Medumurje, Melodije narodne, Meteorologija, Metrika. — V 17. zvezku so med drugimi opisani Fran Miklošič, Milan Obrenović, Miloš Obrenović. Tu so sestavki: Mineralne vode, Mineralogija, Mitologija, Menično pravo in Mere. Največji obseg imajo v tem zvezku vsa ministrstva, kjer so tudi navedeni njih budžeti za mnogo let nazaj in vsi dosedanj ministri z dobo poslovanja.

Jos. Wester, Kriza naše srednje šole. Založilo in izdalo Društvo prijateljev humanistične gimnazije, Ljubljana 1927, Jos. Wester: Zapiski I. Cena 12 Din, s pošto 14 Din. V »Popotnem dnevniku« poudarja pisatelj, da je treba opozoriti našo javnost, kako važna je srednja šola za sedanj in bodočo generacijo v vzgojem, prosvetnem, nacionalnem in državnem pogledu. Pri poglavju »Dosedanje reforme« vidimo, kako je prosvetno ministrstvo krog l. 1924. povsem pritegnilo nase vsak najmanjši popravek. Okornost tega aparata smo prekmalu čutili in spoznavali, kako težko je izvršljivo načelo »En narod, ena država, ena šola«. Kar gre na »eno«, se rado prav lepo sliši in se da na vse: na enega pastirja, na enega moža, na eno pisavo itd. izboljšati. Pri podrobnem razmišljanju pa opazimo, da se marsikaj — tudi enotna šola — ne more dejansko tako izvršiti, kakor bi kdo brez premisleka kam z roko zamahnil. Na naših srednjih šolah so nastale silne premembe z odpravo latinščine in nemščine, pa z uvedbo francoščine. Leta 1925. se je učni program prevrgel kar sredi leta. Reforme so se vršile na birokratski način, mnogokrat prenačljeno, vihravo in pedagoško neorientirano. Pisatelj je dobro označil veliko nesmotrenost v dosedanjih načrtih, zato mu je pritrditi, ako omenja, da se v prosvetno upravo, zlasti v šolsko reformo ne bi smel uvajati nekak »dvanajstinski« sistem, nekako eksperimentiranje. »Učna metoda v vseh predmetih se mora modernizirati: čim manj verbalizma in brezdušnega memoriranja in abstraktnosti, a tem več samotvornega dušnega udejstvovanja, več programatičnosti in koncentracije, več konkretnosti.« (Str. 49.) Zelo je utemeljen pouk klasičnih jezikov in pomen učenja nemščine. Tudi slovenščina in staroslovenščina bi morala priti do mnogo večje veljave med učnimi predmeti. Poglavje »Prosvetna uprava in drugo« govori o upravi, o staležu profe-

sorjev, o zaposlenosti in o slabih vplivih na srednješolsko mladino. Westerjeva knjižica daje mnogostransko gradivo za preosnovno srednjih šol. O tem, posebno pa glede jezikovnih učnih predmetov, se je razvila javna debata v listih ter je pričakovati, da se razna izvajanja razčistijo pred sprejemom novega srednješolskega zakona. Glej »Jutro« št. 32, 33, 35 in 44 in članek »Bo francoščina ali nemščina obvezna na bodoči nižji srednji šoli?« v »Slovincu« št. 31. Nadaljnje pripombe sledijo v »Slovincu« štev. 40, 42, 43 i. dr.

Jahresbericht 1926. To letno poročilo založnice Herder v Freiburgu i. Br. kaže pregled o izdajanju vseh važnejših nemških knjig v l. 1926. Abecedno in bibliografično je navedenih krog 250 del, ki obsegajo največkrat več zvezkov velikega formata. Vse stroke duševnega življenja so zastopane: znanstvena literatura; religiozni spisi za navadne in učene ljudi; verski, kulturni in zgodovinski spisi; dela o umetnosti in pedagogiki; knjige o naravi, deželah in ljudstvih. Beletristika se trudi za poljudnost, posebna skrb se polaga mladinskim spisom. Časopisa založnice Herder »Stimmen der Zeit« in »Literarischer Handweiser« posredujeja za razširjanje današnjega kulturnega življenja. Med drugim je priporočljiv »Katholischer Literaturkalender«. Letno poročilo pošlje založnica brezplačno. Sklicevati se je na »Slomškovo družbo«.

Bücherschatz 1927 Herderjeve zaloge knjig v Freiburgu i. Br. se tudi ozira na razne nove izdaje knjig v l. 1926. Pri vsaki knjigi je na kratko označena vsebina. Zbirka obsega leposlovje, ljudske spise, klasike, mladinske knjige, umetnost in glasbo, popotovanja, zgodovino, modroslovje, kulturne probleme in narodno gospodarsko življenje. Knjige so splošno cenjene in dobro opremljene. Imenik se dobi brezplačno pri založnici.

Dobre knjige. Socialna čitanka. Zbornik poljudnih spisov o modernem socialnem vprašanju. 128 strani. Cena 10 Din. Sanguis martyrum. Roman iz mučeništva prvih kristjanov. Spisal Louis Bertrand, prevedel Ivan Rejec. 208 strani. Cena 14 Din.

Nevesta s Korinja. Dolenjska povest. Spisal Franc Jaklič. 102 strani male osmerke. Cena 6 Din.

Kolebar Goriške Mohorjeve družbe za l. 1926. z leposlovnim gradivom ter drugimi zanimivimi spisi z Goriške. 144 strani 4°. Cena 10 Din.

Vse knjige so lepo okrašene in jih vsakomur priporočamo v naročitev. Vse štiri knjige skupaj 32 Din. Vse naznačene cene poštnine prosto! Naročiti na naslov: Goriška Mohorjeva družba, Gorizia, Corso Verdi 1, Italia. Poštni čekovni račun Ljubljana 20.446.

Katoliški misijoni. Splošen misijonski list. Izdaja misijonišče. Glasilo slovenske družbe za širjenje vere. V letošnji februarški šte-

vilki je opisal vseučiliški prof. dr. L. Ehrlich Afriko, njene prebivalce in kulturo. Jakob K—č, C. M., je opisal bogato duševno življenje Afričanov. Prof. dr. Fr. Trdan predstavlja protestantsko misijonstvo. Mnogo le-

pega iz tujih krajev zvemo iz poročil misijonarjev in misijonark. Č. m. Ksaverija Pirc piše iz Svatova na Kitajskem o delovanju v sirotiščih. Razne reči prinaša oddelek »Razgled«.

Vestnik za starše

K vzgoji za delo. V 1. letošnji številki je prinesel »Domoljub« s člankom »Nazaret — šola dela« nekaj dobrih misli k vzgoji za delo. Za delo ni noben otrok prebogat, previsok, prepameten. Tudi ni noben otrok za delo preneumen, a je zato tem večja skrb za mater, da ga vendar kaj nauči delati. Tudi preslaboten in bolehen otrok je za kako njegovim močem primerno delo. V mladosti se otrok lažje nauči dela, kakor pozneje. Zato naj mati doraščajoče sinove in hčere zaposli, ker se drugače sami zaposle, toda s škodljivim delom. Prvo otroško delo je igra in veselje do tega dela je prirojeno. Tudi hoče otrok sam delati, kakor vidi druge. Toda to materi večkrat ni všeč in ga v nepotrpežljivosti podi od dela in hoče, naj se le igra. Ne pomisli pa, da bo s tem zamorila otrokovo veselje do dela. Delo je pa tudi šola čednosti in značaja. Le s prirojenim veseljem do dela si človek pridobi potrebnega znanja za svoj življenski poklic. Z vajo se uriyo telesne in duševne moči. Kako pa naj otrok dela? Mati, uči svojega otroka delati v pravem duhu, v čast božjo, iz čuta dolžnosti! Navadi ga delati, če ga kdo vidi ali ne, če ga kdo hvali ali če morda dela brez priznanja. Velike važnosti je, da otrok spozna vrednost dela. In da ta vrednost ni odvisna od osebe, ki delo opravlja, ampak od načina, kako ga opravlja. Otroka naj se navadi v rešiti celo delo. Polovičarsko delo vzgaja polovičarske značaje. V tej točki mora materina roka neizprosno poprijeti, če opazi pri otroku površnost pri kateremkoli delu. Zgodaj naj mati vlije otroku veselje do dela. Tu ji prav dobro služi zgled Jezusov v nazareški hišici. Ene napake pa se mora mati varovati, ko uči otroka dela, namreč da jih ne preobloži z delom. Kakor povsod

je tudi tu vsakršen »preveč« škodljiv. Otroku potrebuje spanja, počitka, razvedrila; vse to mora imeti mati pred očmi, ko uvaja otroka v delo.

Večerno učenje. Ze večkrat je postalo dvomljivo, da je jutranje učenje zaradi telesne svežosti učenca trajnejše kakor večerno učenje. Novejše eksperimentalne pedagoške preizkušnje, ki jih je izvršil W. A. Lay v Karlsruhe in katere je priobčil v listu »Erforschung und Behandlung des jugendlichen Schwachsinns«, kažejo to praktično važno zadevo v drugačnem izsledku, in sicer da je večerno učenje še enkrat trajnejše kakor jutranje. Lay navaja za pojasnilo sledeče: »Pomisliti moramo, da je vsak psihičen pojav odvisen ne samo od predidajočih in istočasnih, temveč tudi od naslednjih psihičnih in fizičnih procesov. Psihičen pojav se po pozneje sledečih množinah doživljajev, ali tudi po posameznem sledečem močnem vtisu več ali manj oslabi in izbriše ali odstrani. Tudi vemo, da mnoge predstave, ako niso od drugih prekrizane, še dalje »delujejo«. Najugodnejši čas za to je noč, ker so zunanji vplivi skoraj čisto izločeni in se možgani okrepčajo v spanju. Najneugodnejši čas za trajnost spomina pa je svetli dan, ker se vse vprek množijo razni vtisi in drugi doživljaji, zato je umevno, da ima večerno učenje trajnejši uspeh.« — Po mojem mnenju se pa vendar dobro da zagovarjati »rana ura zlata ura« in ima največjo privlačnost pri dnevnem času navada in potreba za dobre opravke. Tudi ima dandanes marsikdo ravno zjutraj največ miru — in mir je za učenje najbolj merodajen — ter mora zvečer po obilnem delu gledati, da ne pride preveč pozno k počitku. F. L.

Vzgojna pravica države in družine. V listu »Mitteilungsblatt«, ki ga izdaja centrala katoliške šolske organizacije v

Düsseldorfu, stoji v lanskem letniku uvodni članek kaplana Waldhelma iz Seligenstadta v Hessenu, ki se sicer ozira na razmere v Nemčiji, pa je zajemljiv tudi za pojmovanje o vzgojnih pravicah v drugih krajih. V poglavitnem so tri združitve, ki zahtevajo pravico otroške vzgoje: družina, država in cerkev. Vse tri imajo svoj interes na otroku. Družina kot združitev, iz katere otrok prihaja, vidi v njem uda, ki naj pridobljene materialne in duševne dobrine nosi dalje. Za cerkev in državo kot nadnaravni in naravni življenjski ustanovi je otrok ud, ki se organsko uvrsti v to združitev in ta red, da na ta način cerkev in državo vzdržuje in pomnožuje. Vse tri moči so torej udeležene na vzgoji. Katera pa ima prednost? Katera odločuje v spornih slučajih? Tu je vprašanje, s katerim se morata pečati pamet in zakon. V naslednjem ne bomo govorili o vzgojni pravici cerkve, temveč samo o razmerju teh pravic med družino in državo. To je zelo staro vprašanje človeštva. Že pred dvesto leti je Platon iskal rešitev in tudi mislil, da jo je res našel, ko je izročil vso vzgojo otrok v državne roke. Praktično so to deloma uresničili stari Spartanci, ki so vzgojevali otroke od 7. leta dalje skupno na državne stroške, a enostransko samo za krepkost telesa. V drugih državah se je javno življenje pomaknilo navadno v mesta. V novem veku sta Francija in Anglija zelo poudarjali moč države in napravili državo za vir vse pravice. Pri tem je stopila misel splošne državne vzgoje zelo v ospredje. V Nemčiji je modroslovec Fichte zahteval poddržavljenje mladinske vzgoje in kazal na pomanjkljivost prejšnje vzgoje, ki ne dovaja k nobeni skupnosti. To je hotel Fichte iz narodnostnih ozirrov. Dandanes pa zahtevajo to narodni zastopniki iz socialnih in svetovnonazornih vidikov, da se vzgoja mladine preloži od družine na državo. To je dokaj umevno. (Dalje.)

Mladina in rodbinsko življenje. Nepristano se ponavljajo znaki, da rodbinsko življenje propada, da toplota domačega ognjišča izginja iz življenja našega nara-

ščaja. Z natančnim opazovanjem lahko ugotovimo glavne vzroke tega pojava v mestnem življenju. Ozmimo se samo po najbližji okolici in takoj vidimo, kako malo pridejo po mestih otroci v stike z roditelji, kako često več dni ne morejo spregovoriti z očetom, ki ima za vse drugo dovolj časa, samo za svojo deco ne, ali pa tudi z materjo, ki je na razpolago vsem mogočim dobrodelnim in ne dobrodelnim društvom, tam, kjer je njena nežna roka najbolj potrebna, pri domačem ognjišču, je pa ni. In ti očetje niso vedno po poklicu ločeni od doma. Sociološka statistika v Ameriki navaja približne številke iz življenja šolske mladine. V nekem velenestu so n. pr. ugotovili, da se v četrtini slučajev člani rodbine sploh nikoli ne sestanejo, v polovici slučajno pa samo trikrat na teden, 8% mater in 10% očetov odhaja z doma več kot dva večera ali popoldneva v tednu, skoraj polovica roditeljev ne biva doma več kot enkrat na teden. Pogosti so slučajji, da preživlja nedorasla mladina večere in noči izven doma.

Ko so statistično preiskovali, kako žive srednješolski dijaki severnoameriške države Iowa, so dooznali, da biva 97 dijakov redno doma, 137 samo 6 dni v tednu, 344 dijakov 5 dni, 409 samo 4 dni, 249 3 dni, 110 jih pa ostane zvečer doma samo dvakrat na teden, 26 enkrat in 37 sploh nikoli. Seveda so bili tudi uspehi študij temu primerno slabi in le pri onih, ki se držijo redno doma, dobri. A mladina si pomaga še na druge načine. Omenjena statistika ugotavlja, da ima vsak dijak na svojem domu veselo družbo najmanj enkrat na teden. Žal je malo rodbin, ki bi upoštevale zle posledice tega nemoralnega življenja. Večina vrača krivdo na vse drugo, samo na domače ognjišče ne, ki je podlaga srečnega rodbinskega življenja. Naj bi matere in očetje večkrat izprašali svojo vest, pa bi si bili kmalu na jasnem, kdo je največ kriv, da propada rodbinsko življenje in da imamo z malimi izjemami naraščaj, ki ne obeta za bodočnost nič dobrega.

Mutasti otroci. Na zborovanju nemških naravoslovcev l. 1922. v Lipskem je pojasnil Gutschmann iz Berlina, da je pri mutastih otrocih, ki sicer dobro slišijo in je njih intelekt normalen, vzrok molčečnosti v tem, da normalni dražljaji, ki povzročajo govorjenje in vplivajo na sluh in vid, ne zadoščajo, da bi vzbujali nagon posnemanja. Zato je treba te dražljaje z večjim veseljem poživiti in pomagati, da se premajhni govorni nagon premakne na boljše točko. Ko so prvi jezikovni izrazi, ki se omejujejo le na posamezne zloge in vzklrike, vzdramljeni, je premagana največja težava. Tako se posreči otroke, ki so bili do 10. leta in dalje mutasti, pa sicer normalni ter so dobro slišali in razumeli govor, zopet pripraviti do govorjenja. — Na istem zborovanju je govoril Czellitzer iz Berlina o dedičnosti škiljenja. Njemu na raz-

polago dano gradivo je pokazalo, da je med sorodniki več ko desetkrat bolj razširjena škilavost kakor sicer med šolskimi otroci, kar govori za dednost škiljenja. Czellitzer je je nadalje preiskal to gradivo še po pravilih slovečega naravoslovca opata Mendela iz Brna, ki je znan po odkritju dednosti na potomce pri rastlinah, da se teoretično število pričakovane dednosti škiljenja res ujema s tem zakonom. Pri pomniti pa je, da je mogoče škiljenje odstraniti s pravočasno operacijo. F. F. L.

Izredna operacija. Ravnatelj kirurške vseučiliške klinike profesorju dr. Payerju se je l. 1912. posrečila nenavadna operacija. Payer je presadil nekemu beba stemu otroku kos ščitne žleze od otroka zdrave matere v obisti. S tem je nastopila neka regeneracija in ozdravljenje. Po enomesečnem opazovanju so otroka odpustili kot zdravega. — Najbrže se bo dalo še marsikaj s precepljenjem odstraniti pri človeku, morda kdaj nekoliko tudi — zavist.

F. F. L.

Zapiski

Izjava urednika. S tem letnikom je dobil »Slovenski Učitelj« obliko zgolj pedagoške revije. Odpadle so društvene in stanovske zadeve in prostor se je namoestil z drugim gradivom. Za stanovsko politične zadeve je sedaj določen samo »Učiteljski Tovariš«. Ker se je s člani bivše Slomškove zveze, ali z združitvijo z UJU pomnožila naša največja stanovska organizacija, ki pa že ima pedagoško in znanstveno glasilo »Popotnik«, bi kdo v sedanjih časih domneval, da dela »Slovenski Učitelj« temu listu neko konkurenco ali kaj takega. Za tak očitek izjavljam, da list nima tega namena, kakor ga tudi prej nikoli ni imel, temveč hoče le dati več prilike raznim osebam, da se udeležujejo v vzgojnem slovstvu in posvetijo s tem kaj več truda napredku šole. Naši bratje Hrvati in Srbi imajo razne pedagoške revije, zato bo tudi Slovencem le v korist, ako izhaja več takih listov s podobnimi ali enakimi smotri. Torej samo za napredek ali izpopolnitev šolstva je določeno izdajanje našega lista. — Pri vsakem listu se včasih pripetijo kaki nedostatk ali nastanejo z ozirom na drugi list kaki sporni nazor. To pa pametnih ljudi ne moti v delu, ker je celo znano, da se z vršenjem čisti pšenica. Na učitelstvu in drugih kulturnih delavcih je seveda ležeče, koliko razne snovi bo list prinašal, kakšne smernice bo dajal in kako bo s tem ustrezal vzgoji in preosnovi šolstva. Samo eden ne dela vsega za list in tudi vse gradivo ni namenjeno samo za eno osebo, zato naj za več ljudi in za širše plasti naroda prime tudi več delavcev delo v roke! Fort. Lužar.

Pedagoška izpoved.

Pravkar nameravajo predložiti beograjski skupščini nov šolski zakon za osnovne, meščanske in srednje šole. Vredno je in potrebno obenem, da bi se poslanci nekoliko ozrli tudi na druge moderne države in ne le na francosko šolstvo, ki je — kakor znano — v varstvu veri in Cerkvi sovražnega framonstva. Opozarjamo, da se je novo prosvetno ministrstvo na Bavarskem prav sedaj izobno uvedlo s tem, da je izdelalo nov učni red in načrt za osnovne šole cele dežele. Odlični pedagogi hvalijo odločnost in točnost novega naučnega ministra (Goldenberger), ki se je po zaslišanju deželnega šolskega sosveta in s pomočjo odličnega učnega referenta (Lex) brez obotavljanja odločil za novi učni red ter odredil, da stopi v veljavo že z bodočim šolskim letom 1927./28. (Šolsko leto se začne tam po veliki noči.)

Če pregledujemo učne načrte, ki so bili podpisani po raznih deželah v povojni dobi, moramo žal priznati, da se povsod pogreša jasna in odločna zahteva po vzgojnem delu v šoli. To je pa najvažnejši poklic šole. Z dobrim učnim načrtom in redom se mora vse izobraževalno in učno delo šole usmerjati proti skupnemu cilju. Ta cilj je v bavarskem učnem načrtu jako točno, previdno in srečno označen in le žele bi bilo, da bi to pedagoško izpoved prevzele tudi druge dežele in države.

Na čelu načrta je izražen smoter takole:

»Cilj vzgoje je v pravi skladnosti razvita osebnost,

ki versko in nravno, narodno in socialno čuti, misli in deluje.»

Ta opredelba je veliko vredna zlasti za današnji čas, ko jih je mnogo, ki mislijo, da morejo brez verstva vzgajati.

Nadaljnje splošne smernice v načrtu se družijo vse v tem, da je osnovna šola vzgojna šola. Pripominja pa hkrati, da so še druge odlične vzgojne sile, ki šolo krepko podpirajo.

V deželnem učnem redu je dalje tudi izražena zahteva, da naj bo učitelj, ki posreduje duhovne vzgojne vrednote, sam z njimi prežet, da naj ima sam ljubezen do njih. Ta zahteva se posebno in iznova poudarja pri odstavku, ki se v njem omenja, naj se v konfesionalnih šolah prav temeljito uporabijo in izkoristijo oni predmeti in take učne naloge, ki imajo dovolj odgojnih utrinkov.

Poleg tega, da bavarska učna osnova tako dosledno vzdržuje temeljno vzgojno smer, se mora hvalno omenjati, da eno vito priznava moderne didaktične zahteve v polnem obsegu. Prav tako soglašajo z uvedbo upoštevanja vrednih pridobitev »delovne šole«. Končno se ne protivi nazoru, naj se pusti individualnemu razvoju šolskega udejstvovanja in predelavi učne snovi v okviru učnega načrta svobodna pot.

Nekaj se mora še prav posebno pohvaliti. Če pregledujemo učno osnovo drugih dežel, vidimo, da so upoštevanji vsi učni predmeti, le pri rubriki za verstveni pouk zapazimo praznoto in pripombo, da ta učni načrt predpisuje cerkvena gosposka. Tudi dosedanje učne osnove na Bavarskem so imele samo opazko: »Po določilih višje cerkvene oblasti.« Nova učna osnova pa je sprejela ves načrt tudi za poučevanje verstvenega nauka, seveda po predhodnem posvetovanju s cerkvenimi zastopniki posameznih konfesij. Tako se že v načrtu dovolj jasno spozna, da ima verski pouk zares ono upoštevanje in ceno, katero mu priznava načelna opredelba odgojnega cilja v celotnem načrtu. — (Allg. Rundschau 1927, št. 6.) A. Čadež.

Za vzdrževanje naših univerz. V proračunu prosvetnega ministrstva je postavljeno za beograjsko univerzo 15 milijonov, za zagrebško 5 milijonov in za ljubljansko 900.000 dinarjev.

Vedenje otrok pri drugih plemenih. Naravoslovec dr. Abbott, ki je prepotoval Siam in otoke Sunda, pripoveduje o različnem obnašanju azijskih in evropskih otrok. Ne malajski, ne kitajski otroci niso tako nemirni in neugnani kakor oni civilizirani narodov. Tu se kar čudimo, kako prihajajo Kitajci, Malajci in drugi popolnoma mirno in tiho iz svojih šol. Enako mirno gredo na svoje vozičke ali pa peš domov. Nobeden ne misli na tepež, nobeden se ne zaletuje na vse strani, nobeden ne vleče drugega za lase ali za obleko, nobeden ne dela tistih naravnih reči, ki jih pri Evropejcih vidimo in ki kažejo na prirojeno in s šolskim redom utesnjeno energijo plemena. Dr. Abbott misli, da na vse to veliko vpliva vročina in podnebje.

Strogo nramni Japonci. Japonska vlada v Tokio je z odobritvijo parlamenta prepovedala vse moderne evropske in ameriške plese, češ da niso nramni. — Na šolskih dvoriščih na deželi vidimo pogostokrat plese s korakanjem v kolu po japonskih spevih. To so spevi, ki otrokom obenem pomagajo k učenju in znanju ter nekako taki, kakor nekdanji verzi za lažje učenje latinske slovnice. Japonci imajo dolgo koračnico, ki opeva vožnjo od Tokija v Šimonoseki in poučuje s tem mladino v domoznanstvu in zemljepisju dežele. Nadaljnja pesem, ki jo je pri japonskih učencih slišati, opeva osnovne nauke o etiki v sledečih zapovedih:

1. Trdni temelj vseh čednosti je zvestoba do cesarja; z visokim spoštovanjem gledati na visoko milost našega cesarja in služiti deželi vedno z največjo vdanostjo.
2. Svojim staršem služiti z resno skrbjo in se vedno spominjati njih ljubezni in zvestobe.
3. Bratje in sestre naj se med seboj ljubijo kot udje ene družine, v edinosti in miru.
4. Drug naj drugemu pomaga, da se hudo preмага, prijatelju in tujcu enako.
5. Zdrževati se vsake zavisti, je začetek modrosti, zato bodite pazljivi in svarite drug drugega.
6. S proučevanjem preteklosti se učimo razumevati sedanost: skrbi zato za intelekt in za moralno vzgojo.
7. Zalostnim in nesrečnim kaži sočutje ter jim pomagaj, kolikor je v tvoji moči.
8. Bolezen prihaja skozi usta v telo, zato bodi previden pri jedi in pijači.
9. Ohrani vedno visoko mišljenje in plemenito častiljubje, in sicer tudi, ako si v nizkem življenskem položaju.
10. Zaradi časti tvoje hiše in domovine upoštevaj skrbno in zvesto predpise naših prednikov.

F. F. L.

1. *Dvignimo skupni krog.*

Veselo

st. Preinrl.

mf

mf

A

V

V

V

V

Dvi-gni-mo sku-pni
Domi nam je rož-ni
U-pi nam sar-nje

p

A

krog,
gaj,
so,

ra-jaj-mo lahkih nog
ni-ma-ni-kejer o-graj
mi-sli de-ja-nja so

mi
zla
de

f

f sf

sf

A

sno po-mlad
ta pro-člost,
lu po-klon

ka-mor hi-ti o-
Ro-že so se sire
ky-je-mo zla-zi

ko ži-vo ski-pi sre-bro mi-
 nam, lep je naš roz-ni tram zla-
 čas, da vam xve-dri o-braz De-

sf sf sf sf sf sf sf

I. ič in II. ič

smo po-mlad.
 ta pro-stost,
 lu po-

III. ič.

klorn.

f

2. *Za materjo.*

Mežno

Narodna

Triglasen otroški zbor.

(Poje se lahko tudi dvoglasno.)

p *mf*

Kaj pa de-laš Anzely-ček? Mo-ji mamci solni, solni-
 Sno-či sva še sku-paj bla, da-nes je pa že, pa že mr-
 vprašal sem jih kaj ne- so. Re-kli so, da mo-jo uami-
 Dol so djal, od-kril so jo, pa sem vi-del svo-jo mami-

p *p*

-ček. Mo-ji mamci solnov tre-ba ni. O-na že mr-
 -tva. Sno-či šel sem, šel sem na špansir; sre-čal, sre-čal
 -co. Dol po-stavte in odkrite jo, da bom vi-del
 -co. Dol so djal, odkril, odkril so jo, pa sem vi-del

ritard.

tva, mr-tva, le-ži.
 sem po-grebe štir.
 svo-jo ma-mi-co.
 svo-jo ma-mi-co.

3. Sv. Ciril in Metod.

S primerno hitrostjo

mf

f

Jurkovič.

o - pe - vaj - mo ju - naka dva, spre - je - ta vspe - ti dom ne - ba
 vlju - be - zni sve - ti združena, sta kde - lu dva a - po - sto - la,
 o bra - ta vra - ju venčana, pro - se - če gla - se usli - ši - ta,

ie - po - ta, kras in dva ste - bra sta na - ro - da slo - vanskega Ci -
 u - či - ta mno - ge na - ro - de jim na - si - ta zve - ličanje,
 nam sve - te ve - re raj - ski dar o - hra - ni - ta zve - sto vsakega.

ril, Me - tod varuj - ta slo - vanski rod.

Izveček pravil društva »Slomškova družba« v Ljubljani.

1. Društvo se imenuje »Slomškova družba«. Sedež ima v Ljubljani.
 2. »Slomškova družba« ima namen gojiti pedagoško vedo na krščanskem svetovnem naziranju ter širiti na tej podlagi kulturo med ljudstvom. Politični smotri so izključeni.
 3. V dosego svojega namena
 - a) prireja društvene občne zbornice ter predavanja, poučne tečaje in druge prireditve za člane in ljudstvo;
 - b) izdaja svoje glasilo »Slovenski Učitelj«, strokovne liste, brošure in knjige;
 - c) vzdržuje knjižnice;
 - d) snuje razna podjetja, ki so v proseh šolstva in narodne kulture;
 - e) ima podporni in tiskovni sklad.
 4. Člane sprejema odbor. Člani so redni in častni.
 6. Redni član je lahko vsakdo, ki hoče društvo v njegovih namenih podpirati in ki izpolnjuje za redne člane določene dolžnosti.
 10. Redni člani morajo:
 - a) redno plačevati članarino;
 - b) izvrševati vse ukrepe, ki sta jih določila občni zbor in odbor;
 - c) povsod varovati ugled in korist društva.
 13. Redni občni zbor se vrši vsako leto med glavnimi šolskimi počitnicami, izredni pa na sklep odbora, ali na pismeno zahtevo tretjine rednih članov. V tem slučaju je naznaniti odboru tudi vzrok in predmet izrednega zborovanja. Odbor mora sklicati tak izreden občni zbor najkasneje 14 dni po vročitvi zahteve članov.
 14. Dan, ura, kraj in dnevni red občnega zbora se morajo članom naznaniti vsaj teden prej v društvenem glasilu ali v kakem dnevniku.
 15. Računi morajo biti na razpolago v vpogled vsaj teden pred občnim zborom.
 16. Predlogi, ki jih namerava postaviti kak član, morajo biti vsaj tri dni pred občnim zborom v rokah odbora.
 18. Občni zbor je sklepčen, če je navzoča vsaj tretjina rednih članov. Če pride k občnemu zboru manj kot tretjina članov, se vrši čez četrte ure z istim dnevnim redom nov občni zbor, ki je sklepčen ne glede na število članov.
 22. Odbor sestoji iz: predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika, knjižničarja, urednika glasila, vodje podpornega sklada, vodje tiskovnega sklada in treh odbor-nikov. Funkcijska doba traja tri leta.
 25. Odbor sprejema in črta člane, vodi poslovne knjige, izvršuje sklepe občnega zbora, upravlja društveno premoženje, vzdržuje zveze z drugimi vzgojnimi in prosvetnimi društvi, ki slone na krščanskem svetovnem nazoru, razdeljuje podpore, oskrbuje vse one društvene zadeve, ki niso izrečno pridržane občnemu zboru, sklicuje občni zbor.
 34. V svrhu izvedbe strokovnih nalog se ustanavljajo v okviru odbora še posebni odseki s svojim načelnikom. Odseke določa odbor.
 37. Društveni krožki. Člani enega ali več krajev se združujejo v krožke »Slomškove družbe«, katerih naloga je, da zbirajo člane, prirejajo v svojem področju predavanja, skrbijo za splošno izobrazbo ljudstva, ustanavljajo knjižnice, pobirajo članarino ter tvorijo vez med odborom in posameznimi člani, da s tem omogočijo uspeš-neje delovanje društva. Krožki se ustanavljajo s pristankom odbora in izvolijo člani krožka izmed sebe odbor, sestojec iz načelnika, tajnika, blagajnika in knjižničarja.
 41. Podporni sklad. Z društvom je v zvezi podporni sklad, namenjen pod-pore potrebnim gojencem učiteljskega in dijaškega, ki se nameravajo posvetiti peda-goški vedi.
 42. Podporni sklad se nabira iz ene tretjine vsakoletnega prebitka in iz izrečno v ta namen danih darov. Podpore razdeljuje odbor.
 44. Tiskovni sklad. V svrhu izdajanja strokovnih knjig, publikacij, društvenih tiskovin in izpeljave propagande ter pokritje morebitnega primanjkljaja pri izdajanju glasila se osnuje tiskovni sklad.
 47. Društveno leto se začne z vsakokratnim rednim občnim zborom.
- Pravila je vzel na znanje Veliki župan ljubljanske oblasti dne 11. decembra 1926, U. br. 12.787.

JAVNA ZAHVALA.

Ob tragični smrti mojega nepozabnega soproga Jurija Nagliča, mizarskega mojstra v Zg. Beli, izražam s tem zavarovalni zadrugi »Croatia«, pri kateri je bil umrl še leto dni zavarovan, javno zahvalo, ker mi je imenovana zava-rovalnica najkulantneje izplačala zavarovano vsoto.

V Zg. Beli, dne 31. januarja 1927.

Frančiška Naglič s. r.

SESTO LETNO POROČILO

Škofijskega društva za varstvo sirot v Ljubljani za leto 1926.

Sestavil Fran Lavtižar.

Škofijsko društvo za varstvo sirot je bilo ustanovljeno l. 1918. Društvena pravila je potrdila državna oblast in škofijski ordinariat ljubljanski. — Občni zbor (IX.) se je vršil dne 13. januarja 1927 in je potrdil letno poročilo in račune za l. 1926. Društvenim članom, dobrotnikom in prijateljem objavljamo radi prihranilne stroškov za tisk samo nastopne glavne podatke.

I. Namen društva.

Namen društva je vsestranska skrb za sirotne, zapuščene in revne otroke. Sprejema jih po možnosti v lastne zavode, jih oddaja krščanskim družinam, v uk, k roko-delstvu, jih nadzoruje ter jim oskrbuje pravno varstvo.

II. Društveniki.

Potrebna denarna sredstva si društvo pridobiva z doneski svojih članov, z nabiranjem darov, z volili, zbirkami, podporami itd. Društveni člani so: a) ustanovni (100 Din), b) redni (letno 5—100 Din), c) podporni. V letu 1926. je štelo društvo: 159 ustanovnih, 184 rednih, 164 podpornih članov in 41 dobrotnikov društvenega zavetišča sv. Jožefa v št. Vidu.

III. Račun za leto 1926.

V letu 1926. je imelo društvo 191.672 Din izdatkov. Te izdatke so v znesku 136.173 Din krili razni prispevki, članarina, darovi in podpore. Med društvene podporne člane in dobrotnike štejemo mnoge župnijske urade, Marijine družbe, tretjeredniške skupine, županstva, razne trgovske tvrdke in pa naše gospodarske in denarne zavode, predvsem Ljudsko posojilnico v Ljubljani. Ostanek izdatkov v znesku 55.499 Din smo krili s posojilom.

IV. Društveno deško zavetišče sv. Jožefa v št. Vidu nad Ljubljano v letu 1926.

Zavetišče je pričelo poslovati 1. oktobra 1918. Zavod je v vseh ozirih moderno urejen. Pod skrbnim in večim vodstvom čč. šolskih sester je tudi v letu 1926. deloval v splošno zadovoljstvo. Dne 31. decembra 1926 je štel 51 gojencev. Med temi: a) popolnih sirot brez staršev 4, b) delnih sirot brez očeta 15, c) delnih sirot brez matere 3, d) nezakonskih sirot 18, e) ubogih nesirot 11. Med temi je bilo zdravih 46, bolehnih 4, pohabljen 1. Po starosti: 3-letni 1, 4-letni 2, 5-letni 3, 6-letni 5, 7-letni 10, 8-letni 13, 9-letni 6, 10-letni 5, 11-letni 2, 12-letni 3, 13-letni 1. Po rojstvu: iz Kranjske 44, iz Štajerske 4, iz Goriške 3. Vzdrževalci otrok: Škofijsko društvo za varstvo sirot brezplačno 15, proti delnemu povračilu oskrbnih stroškov 36.

Tekom osemletnega obstoja je bilo v zavetišču 220 otrok. Izmed teh je zapustilo zavod 169 dečkov, in sicer: 43 se jih je oddalo v nadaljnjo oskrbo poštenim družinam, 106 roditeljem oziroma svojcem, 17 so jih sprejeli razni dobrodušni zavodi, umrli so 3. 44 šoloobveznih gojencev obiskuje javno šestrazredno osnovno šolo v št. Vidu nad Ljubljano.

V. Zahvala in prošnja.

V smislu sklepa občnega zbora se izreka vsem društvenikom in dobrotnikom v imenu društva kakor tudi v imenu oskrbovanih sirot najiskrenejša zahvala in tisočeri: Bog plačaj!

Zlasti naj bodo deležni bogatega nebeškega plačila vsi umrli dobrotniki, ki so se spomnili našega zavetišča z volili v svoji poslednji volji. V društvenem zavetišču se za nje opravi vsako leto sv. maša. Prav tako tudi za žive društvenike in dobrotnike. Sirotni gojenci zavoda pa se obojih spominjajo vsak dan v svojih skupnih molitvah.

Društvo se nahaja v težkem položaju. Teže ga dolgovi. Proračun potrebščin za leto 1927. izkazuje ogromno vsoto 210.420 Din. Zato se obračamo do vseh naših dosedanjih članov in dobrotnikov s prošnjo, da ostanejo zvesti podpiratelji naših sirot tudi v bodoče ter jim pridobivajo še novih prijateljev.

Pripomnimo, da naše letno poročilo in računsko zaključke predlagamo vsako leto tudi knezoškofijskemu ordinariatu v Ljubljani. Ordinariat podpira društveno delovanje in vsako leto v škofijskem listu priporoča zbiranje darov in milodarov za naše sirote.

Podpore, milodare, denarne zbirke, obleko, obutev, živila, vsak najmanjši dar bo hvalečno sprejelo: »Škofijsko društvo za varstvo sirot v Ljubljani« (Mestni trg šte. 8, I. nadstr.) ali pa »Vodstvo zavetišča sv. Jožefa v št. Vidu nad Ljubljano«.

V Ljubljani, meseca januarja 1927.

Društveno vodstvo: Ign. Nadrah, predsednik; Fran Lavtižar, podpredsednik; dr. Iv. Stanovnik, tajnik; dr. Fran Perne, blagajnik; Janko Bajec, Josip Borštnar, Ciril Korošec, dr. Gregor Pečjak, Alojzij Stroj, Janez Sušnik, dr. Franc Ušeničnik, člani.

Nadzorstvo: Janko Barle, predsednik; Anton Čadež, dr. Franc Dolšak, člana.